

ЗОР-3
1844

Ба 05
3229

Р+
**РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА**

№ 6 ЧЭРВЕНЬ 1956

ПАКЛАПОЦІМСЯ АБ ВЫСОКІМ УРАДЖАІ

КЛОПАТЫ аб высокім ураджаі гарача праяўляе кожны сумленны працаўнік сельскай гаспадаркі. Ды яно і зразумела. Што можа быць важней, чым забеспячэнне насельніцтва неабходнымі прадуктамі харчавання? Гэтую пачэсную задачу паставіла наша партыя перад савецкім народам.

З года ў год усё больш рознастайнай і навейшай тэхнікай аснашчаецца сельская гаспадарка. Няспынна б'ецца навуковая думка над вывядзеннем новых гатункаў насення і найбольш прадукцыйнай жывёлы. Удзяляецца вялікая ўвага арганізацыйнаму ўмацаванню калгасаў. Не так даўно ў калгасы было накіравана 30 тысяч старшын з ліку гарадскіх рабочых і інтэлігенцыі, і цяпер ужо можна смела сказаць, што гэта дало вялікую карысць сельскай гаспадарцы.

З добрымі навінамі завітала сёлетняя вясна на вёску. Радасна сустрэлі калгаснікі рашэнне ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР аб штомесячным авансаванні і дадатковай аплаце працы. Павысілася іх матэрыяльная зацікаўленасць, умацавалася працоўная дысцыпліна.

Шырокаму развіццю ініцыятывы калгаснікаў садзейнічае рашэнне нашай партыі і ўрада аб Статуте сельскагаспадарчай арцелі. Гарача ўзяліся сумленныя калгаснікі за навядзенне парадку ў сваёй вытворчасці. Яны ніколі не спрыялі тым, хто, хаваючыся за імя калгасніка, адлыньваў ад работы. Цяпер справа паварочваецца супроць гультаёў. Калі ты сапраўдны калгаснік, то працуй разам з усімі, дабівайся ўздыму грамадскай гаспадаркі, паляпшай агульны добрабыт.

У нас было нямала ахвотнікаў карыстацца ўсімі выгодамі калгаснага жыцця, не прыносячы грамадскай гаспадарцы ніякай карысці.

Нядаўна мы пісалі аб калгасе імя Сталіна Бабруйскага раёна. На арцельнай рабоце там нельга было ўбачыць Рамашэўскую. Яна бегала за «доўгім рублём» па базарах (і не толькі свайго горада), лічачы сябе калгасніцай. Хіба мала ёй падобных і ў іншых калгасах?

А побач з такімі гультаямі, як Рамашэўская, жывуць і шчыра працуюць свядомыя, добрасумленныя калгаснікі. У Аляксандры Макараўны Казакавай — сям'я і пяцёра дзяцей. Аднак яны не перашкодзілі ёй у працы. Імя Казакавай з'явілася на старонках газет і часопісаў у ліку перадавых калгаснікаў, якімі па праву ганарыцца наша рэспубліка. Цяпер Аляксандра Макараўна вядома ў нас як лепшая даярка. За поўгода яна надала больш як па 2000 кг малака ад кожнай каровы. Можна смела сказаць, што сваё абавязацельства ўзяць па 4000 кг малака ад каровы яна з гонарам выканае.

Змены ў Статуте сельгасарцелі, звязаныя з размеркаваннем прысядзібных участкаў, з устанаўленнем абавязковага мінімуму працадзён, станоўча адаб'юцца на калгасных справах. К прыкладу возьмем калгас «Верны шлях» Касцюковіцкага раёна. Там калгаснікі вырашылі ўстанавіць у сябе такі мінімум: для кожнага працаздольнага мужчыны 250 працадзён; для жанчыны, якая мае дзяцей ад году да сямі, — 160; для жанчыны, у якой дзеці старэй сямі год, — 180; для падлеткаў да 18 год, не звязаных з вучобай у школе, — 150.

Устанаўленне новага мінімуму працадзён радуе калгаснікаў, бо перад імі адкрываюцца большыя магчымасці для хутчэйшага ўздыму калгаснай гаспадаркі, для вырашэння задач, пастаўленых XX з'ездам

нашай партыі, а разам з тым для паляпшэння свайго добрабыту.

А задачы пастаўлены вялікія. Да 1960 года па нашай рэспубліцы прадугледжана павялічыць супроць 1955 года вытворчасць збожжавых культур прыкладна ў 2,9, ільновалакна — у 1,4, бульбы — у 1,7, цукровых буракоў — у 6, мяса — у 1,8, малака — у 2 разы.

Кожнаму зразумела, што дабіцца гэтага нялёгка. Але перадавы вопыт сведчыць аб тым, што план можна выканаць, калі ўзяцца за справу па-сапраўднаму.

Рэспубліканская нарада перадавікоў сельскай гаспадаркі паказала, што магчымасці для павышэння ўрадлівасці палёў, надояў малака і атрымання мяса ў нас невычэрпныя. У сваіх выступленнях радавыя калгаснікі, кіраўнікі калгасаў і раёнаў пацвердзілі, што і на нашых землях можна сабраць высокія ўраджаі і збожжа, і лёну, і бульбы, і кукурузы.

Спазненне сёлетняй вясны, халоднае надвор'е не спрыялі сяўбе. У такіх умовах патрабаваліся асаблівае ўменне і дысцыплінаванасць. Адсяліся калгасы і соўгасы. Але гэта быў пачатак справы. Калі сакавітай зелянінай пакрыліся палеткі, шуганула ўгару азіміна, пацягнулася да сонца ярына, з'явіліся новыя клопаты — догляд пасеваў.

Жанчыны ва ўсіх галінах калгаснай вытворчасці, асабліва ў вырошчванні збожжа, гародніны, тэхнічных культур, адыгрываюць вялікую ролю. На іх працавітыя рукі прыпадае даволі работы. І там, дзе гэтыя рукі цэняць, там імкнуцца стварыць умовы, неабходныя для жанчын-маці.

У гэтым нумары мы расказваем аб старшыні калгаса імя Варашылава Акцябрскага раёна Луізе Іванаўне Уцеўскай. З самай вясны яна ў кожнай брыгадзе (іх у калгасе шэсць) арганізавала дзіцячыя сады. А што значыць пакідаць дзяцей без догляду, сведчыць такі выпадак. Старшыня калгаса імя Маленкова Заслаўскага раёна тав. Тарасік не знайшоў сродкаў для арганізацыі дзіцячага сада. Застаўшыся безнаглядным, адзін з хлапчукоў падпаліў стог сена. Страту калгас панёс немалую.

З года ў год мы вядзем гутаркі аб неабходнасці стварыць у калгаснай вёсцы дзіцячыя ўстановы, аднак па-сапраўднаму работу не наладзілі. У мінулым годзе пляцоўкамі і яслямі было ахоплены крыху больш 13 тысяч дзяцей. Гэта зусім нязначная лічба.

Сёлета ў калгасных яслях і садах павінна выхоўвацца 65 тысяч дзяцей. Ва многіх раёнах загадзя пачалі рыхтаваць работнікаў для дзіцячых калгасных устаноў. Работнікі Чэрвеньскага раённага дзіцячага сада падрыхтавалі 18 калгасніц для работы на калгасных дзіцячых пляцоўках. Нядрэнна з кадрамі і ў Гомельскай вобласці. Калі ўсе партыйныя і савецкія арганізацыі будуць як належыць клапаціцца аб арганізацыі дзіцячых устаноў у калгасах, справа напэўна будзе наладжана.

Наша рэспубліка спаборнічае з брацкай Літоўскай ССР у вырошчванні высокага ўраджаю. Каб выканаць сваё абавязацельства, мы павінны прыкласці шмат энергіі, старання і сіл. Паклапоцімся-ж аб гэтым своєчасова, жанчыны Савецкай Беларусі!

На вокладцы: лепшы муляр комсамолка Канкордзія Крупно на будаўніцтве стоўваццаітрохкватэрнага дома па вуліцы Янкі Купалы ў Мінску.

Фото П. Нікіціна.

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦАЦЬ ДРУГІ

№ 6

ЧЭРВЕНЬ 1956

30K-3/1844
Пролетары ўсіх краін, еднайцеся!

Студэнтка чацвёртага курса біялагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта Святлана Самусенка за работай над тэмай «Біялагічныя асаблівасці цвіцення жыта і пшаніцы».

Фото М. Ананьіна.

Ба 05
3229

ПЕРШАЯ ВЯСНА

Сіламі МТС у калгасе імя Варашылава вядзецца распрацоўка цалінных зямель. На здымку: аграном калгаса Лілія Салопава (у цэнтры) указвае трактарысту Уладзіміру Хацько мяжу новага поля; справа — брыгадзір Георгій Велімовіч.

АБДЗЯЛІЛА прырода гэты край урадлівымі землямі, а пяску і балот адмерыла ўволю. Куды ні зірнеш — пяскі і балоты, балоты і пяскі...

«Вось і збіры ўраджай і разбагацей тут!» — мільгали думкі ў галаве Луізы Іванаўны Уцеўскай, калі яна прыехала ў калгас імя Варашылава. Успомнілася родная Кубань, дзе зямля кожны год добра родзіць. А тут уся яна парэзана на кавалачкі, як коўдра з лапікаў, тут і трактару не разгарнуцца.

Трыццацітысячніца ўсяго чакала, але ўбачанае перавысіла ўсе яе меркаванні: калгас аказаўся не проста слабы, а вельмі слабы; аб працоўнай дысцыпліне не магло быць і гутаркі, бо калгаснікі трэці год вельмі мала атрымлівалі на працадні.

Шмат тут «пераварнулася» старшыня, а калгас не багацеў: моцна развялося п'янства, крадзеж, калгаснікі ў самую гарачую пару ўборкі корпаліся на сваіх сотках.

Было відавочна, што трэба пачынаць з дысцыпліны. Усе шляхі і сродкі выкарыстаў малады старшыня, каб падняць калгаснікаў на ўборку ўраджаю.

Ездзячы з брыгады ў брыгаду, Луіза Іванаўна сустракалася з людзьмі. І ўсюды — і ў гутарках, і ў звычайных размовах заўважала, што калгаснікі чакаюць вялікіх перамен, пільна да яе прыглядаюцца. Луіза Іванаўна разумела, што ад таго, як яна вытрымае «выпрабаванне», будзе залежаць многае.

Па-рознаму адносіліся да яе калгаснікі. Адно падыходзілі з адкрытай душой, другія затаілі

Старшыня калгаса Луіза Уцеўская з дачкой Ленай.

насярожанасць, чакаючы зручнага выпадку, каб паказаць усім, што яна не за сваю справу ўзялася. Але моцная воля дапамагала жанчыне выходзіць пераможцай.

... Ранейшы старшыня знаёміў Уцеўскую з гаспадаркай, зямельнаю плошчай.

— Вось нашы сенажаці, — паказваў ён на другі бераг балота.

— Пойдзем туды, паглядзім? — спытаў ён, разлічваючы ўбачыць разгубленасць на твары «гарадской» і пачынаючы распрацаваць. У вачах Уцеўскай бліснула рашучасць:

— Абавязкова паглядзім, — сказала яна і, не раздумваючы, у сукенцы ўвайшла ў ваду.

Як добры плавец, яна хутка дзбралася да процілеглага берага і, пакуль былі старшыня плухаўся ў балоце (ледзь не ўтаніўся!), паспела злёгка падсушыць сукенку. Калгаснікі, якія касілі сена, бачылі гэты

малюнак і ўволю пасмяяліся над сваім былым няўдалым кіраўніком.

...Аднойчы, прыехаўшы ў аддаленую брыгаду, Луіза Іванаўна пакінула каня на дварэ, а сама пайшла на ферму. Нейкі «жартаўнік» раскізаў яе «Ласку» — гарачую, наравістую кабылу. Толькі Уцеўская ўскочыла ў сядло, як «Ласка» панесла яе наўскач, кідала ў бакі, стараючыся вызваліцца.

— «Ласка», «Ласачка», супакойся! — крычала Луіза Іванаўна, з усёй сілы нацягваючы вуздэчку.

З фермы выйшлі калгаснікі. Адно хавалі ў вусах насмешку: «Гэта табе не ў поездзе ездзіць!», другія са сполахам глядзелі на раз'юшаную «Ласку», якая хацела скінуць седака. Але на дзіва ўсіх Луіза Іванаўна ўтрымалася.

Яе чакала шмат розных сюрпрызаў, але заўсёды Уцеўская паказвала сябе моцнай, рашучай, адважнай. Тое, што яна вытрымала «выпрабаванне», відаць было па тварах калгаснікаў, якія пачалі з увагай слухаць свайго старшыню.

Непрыкметна, але рашуча пачала барацьбу з п'янствам. Перш за ўсё, заклікала да парадку актыў — членаў праўлення, брыгадзіраў. Гэтым яна заваявала сімпатыю калгасніц, якія самі не ў сілах былі зламаць дзўнне зло. Узялася за зладзеяў і раскрадальнікаў. Па прапанове старшыні праўленне калгаса змяніла вартуўнікоў, завяло строгі ўлік у кладовай, на фермах.

Справы пайшлі на лад. Калгаснікі пераканаліся, што гэтая маладая жанчына, інжы-

Ульяна Якаўлеўна Касцюкевіч і яе муж Купрыян Андрэевіч — пажылыя людзі. Але ў калгасе яны славіцца сваёй працаздольнасцю. Іх дачка Агата — лепшая канаплаводка калгаса. На здымку: сям'я Ульяны Касцюкевіч.

нер-чыгуначнік, гэтак-жа добра разбіраецца ў калгасных справах, як і ў будове паравоза.

Калі-ж, убраўшы ўраджай і разлічыўшыся з дзяржавай, калгаснікі атрымалі па 700 г. збожжа на працадзень ды яшчэ і грошы, павесялелі людзі, дружнай узяліся за нарыхтоўку кармоў, за падрыхтоўку жывёлы да зімы.

Луіза Іванаўна працавала натхнёна, літаральна забываючы пра адпачынак.

...Позняй восенню вырашылі дахі на фермах пакрыць дошкамі, шчэпай.

— Салому лепш выкарыстаць на падсілку каровам, — прапанавала Уцеўская праўленню.

Прапанова была дзельная, і з ёю згадзіліся. Тэрмінова прышлось выязджаць у Баб-

ры дыхае сілай, а ў вялікіх блакітных вачах — жаночая сціпласць.

— Спачатку было цяжка, — успамінае яна. — Ды і зараз нялёгка. Але крупінкі зруху ўжо ёсць: мы разлічыліся з калгаснікамі па працаднях. Забяспечылі жывёлу на зіму неабходнымі кармамі.

Яе позірк пацяплеў, як быццам яна ўспомніла аб чымсьці запаветным, дарагім. Не дзіва! Колькі трывожных дзён і начэй правяла яна ў клопатах аб зімоўцы жывёлы, колькі намаганняў затраціла, каб закласці 700 тон сіласу.

Нават цяслар Мірон Забродскі, які заўсёды бывае чымсьці незадаволены, не можа стрымацца, каб не сказаць добрага слова пра старшыню, калі гутарка заходзіць аб жывёлагадоўлі.

— Жанчына яна дзейная. Бачыце, — казаў ён, паказваючы на статак, — якія каровы ўкормленыя. Раней, бывала, пасля зімы ледзь на нагах трымаліся: упершыню за апошнія дзесяць год калгасная жывёла выйшла з зімоўкі, маючы сярэдняю ўкормленасць.

Нядаўна калгас імя Варашылава атрымаў пераходны Чырвоны сцяг райкома і райвыканкома за лепшыя ў раёне надой малака. Сцяг стаіць у кабінце старшыні. Аб ім ведаюць усе, але асабліва ім ганарацца даяркі Надзея Есьмановіч, Арына Лопч, Валя Сыцько, Дар'я і Ніна Шчацько, якія сваімі працавітымі рукамі дапамаглі калгасу выйсці на першае месца.

Яшчэ няма года, як Уцеўская працуе старшыняй, але можна падвесці такія-сякія вынікі. Калгас ужо ўзяўся за асушку балот, мяркуе сёлета асвоіць 300 гектараў.

Сёлета ўзаралі 100 гектараў аблогаў. Яны будуць засеяны лубінам, каноплямі, аўсом, просам. Калгас узяўся асвоіць тытунь.

Сёлета калгас у паўтара разо больш супроць плана наклаў у глебу торфу, вывез дзесяць тысяч тон гною, сем з паловай тысяч тон мінеральных угнаенняў, падкарміў усе азімыя.

У калгасе разгарнулася будаўніцтва. Пабудаваў аўчарню, цялятнік, паветку для лагернага ўтрымання жывёлы, пілараму, будуюцца клуб на 300 месц, два гумны, кантора калгаса, у кожнай брыгадзе будуюцца лазні. Запланавана

будаўніцтва канопле-і ільносудышкі.

На Першае мая ў калгасе пачала працаваць свая невялікая электрастанцыя. Электрыфікаваны жывёлагадоўчыя фермы і 150 дамоў калгаснікаў.

— Старшыня ў нас клапатлівы гаспадар, — гаворыць даярка Надзея Есьмановіч, — даражыць кожным чалавекам. Асабліва ўважлівая яна да нас, жанчын: ва ўсіх брыгадах створаны сезонныя дзіцячыя сады. Гэта вялікая дапамога маці, а калгасу — яшчэ больш.

Усе ведаюць, што старшыня цэніць больш за ўсё тых, хто круглы год на-сапраўднаму працуе ў калгасе, хто верыць і бачыць заўтрашні светлы дзень. А такіх ужо многа. Узяць сям'ю Надзеі Есьмановіч. Яе мужа, інваліда другой групы, выбралі старшыняй касы ўзаемадапамогі. У мінулым годзе яны ўдваіх выпрацавалі каля тысячы працадзён, хоць і маюць чацвёрта дзяцей. Актыўна працуе і дзед Забродскі, якому 80 год.

У мінулым годзе ён меў 180 працадзён. Добрасумленна адносіцца да работы свідарка Вольга Пась, канопляводка Агата Касцюкевіч — член праўлення. Паказваюць стараннасць кукурузаводка Соня Нікалаёнак, калгаснікі Клім Касцюкевіч, Міхаіл Пась, Аляксей Велімовіч. Ды цяжка пералічыць усіх актывістаў працы.

Вялікім стымулам у павышэнні працоўнай дысцыпліны з'явіліся апошнія рашэнні партыі і ўрада аб зменах у Статуте сельгасарцелі і авансаванні калгаснікаў.

З сакавіка калгас увёў авансаванне натурай. Працоўная актыўнасць узрасла.

Ахвотна гавораць аб поспехах калгаснікаў, Луіза Іванаўна маўчыць аб уласных заслугах. А заслугі яе сапраўды вялікія. Уцеўская — чалавек рэдкай працавітасці. Асобна ад калгаса ў яе няма ні жыцця, ні інтарэсаў, ні клопатаў.

Н. СЯРГЕЕВА.

Акцябрскі раён.

Лепшая даярка калгаса Надзея Есьмановіч.

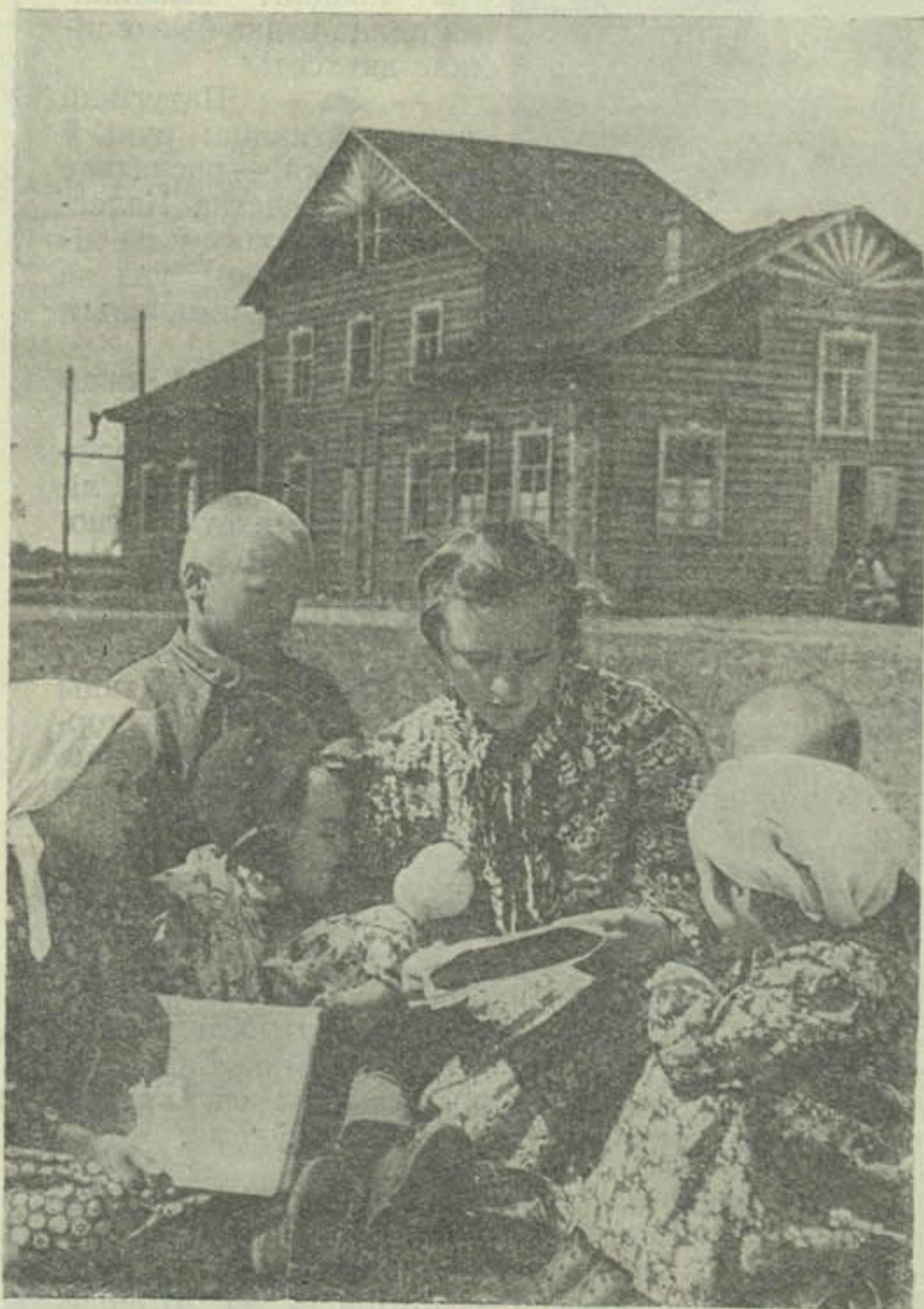
руйск за матэрыялам. Луіза Іванаўна села на матацыкл і паімчалася... У той-жа дзень яна вярнулася: матэрыял на дахі дастала, а сама захварэла.

Хвароба Луізы Іванаўны ўстрывожыла калгаснікаў: хтосьці ездзіў за ўрачом, хтосьці прывёз лякарства.

Клопаты калгаснікаў глыбока кранулі Уцеўскую. Яна ўбачыла ў іх частачку павагі да сябе, як старшыні калгаса, бо ведала, што працоўны чалавек паважае толькі вартых людзей.

Луіза Іванаўна рана страціла бацькоў. Выхоўваючыся ў дзіцячым доме, яна палюбіла працу. Калі партыя заклікала камуністаў дапамагчы ва ўздыме сельскай гаспадаркі, Уцеўская разам з мужам, не задумваючыся, падалі заяву. Яны працавалі ў Гомелі інжынерамі чыгуначнага транспарту, мелі добрую кватэру, але не паглядзелі на выгоды гарадскога жыцця.

Луіза Іванаўна — высокая, стройная жанчына. Ад яе фігу-

Дзеці калгаснікаў добра дагледжаны. Вось і зараз яны з захапленнем слухаюць новую казку, якую чытае ім выхавальніца дзіцячага сада Е. Жулега.

Гонар завода

КАЛІ восем год назад Аксана Патугіна паступіла вучаніцай на Мінскі інструментальны завод імя Чкалава, ёй здавалася, што ніколі не здолее яна авалодаць станком, працаваць так, як лепшыя людзі цэха.

— Як прымусяць станок, каб ён цябе слухаў? — не раз думала яна.

З прагнасцю прыслухоўвалася маладая дзяўчына да кожнага слова майстра і станочніка, уважліва вывучала ўсе дэталі станка і праз тры месяцы стала свідравальшчыцай.

Аксана Патугіна за работай.
Фото П. Нікіціна.

Здаецца, не так даўно было гэта, а колькі перамен адбылося! Пра Аксану Патугіну гавораць на сходах цэха, завода, ставяць у прыклад маладым рабочым. І калі на гарадской Дошцы гонару з'явілася яе фатаграфія, ніхто не мог і падумаць, што слава да яе прыйшла незаслужана. У Аксаны працэнт выканання плана рэдка бывае ніжэй двухсот!

— За Патугінай цяжка ўгнацца: рукі ў яе залатыя, — расказвае майстар участка Калеснікаў. — І браку ў яе ніколі не бывае, уся яе прадукцыя ідзе першым гатункам.

Аксана не толькі свідравальшчыца. Яна і токар і фрэзерушчыца. Сама выконвае тры аперацыі і любога рабочага замяніць. Яна і актывістка — профорг участка. Клапоціцца аб тым, каб перадавікі лічыліся не адзінкамі, каб не было на ўчастку людзей, не выканаўшых нормы.

Побач з Аксанай Патугінай працуе свідравальшчыца Ніна Мацвеенцава. Ёю таксама ганарыцца завод. Яна адначасова працуе на 6 шпіндэлях, тады як многія пакуль яшчэ працуюць на трох. Дзве нормы ў месяц — гэта амаль пастаянная выпрацоўка Ніны. З вялікай цеплынёй адзваваюцца ў цэху і абзатылоўшчыцы Жэні Лагуцінай.

Мінскі інструментальны завод імя Чкалава не раз выходзіў пераможцам у соцыялістычным спаборніцтве. За першы квартал гэтага года чкалаўцы ўдастоіліся трэцяй грашовай прэміі Савета Міністраў БССР і Беларускага рэспубліканскага савета профсаюзаў. На заводзе першае месца ў спаборніцтве заняў механічны цэх. Яму прысуджаны пераходны Чырвоны сцяг дырэкцыі, парткома і заўкома.

Вялікая заслуга ў гэтым не толькі Аксаны Патугінай і яе сябровак, але і многіх жанчын, якіх у цэху большасць. Яны змагаюцца за тое, каб з гонарам стрымаць сваё слова і датэрмінова, да 20 снежня, выканаць гадавы план.

Ты прыдзі, маё шчасце, прыдзі!

Ты прыдзі, маё шчасце, прыдзі,
Васільком ці духмянаю ружай
І на сэрцы маім абудзі
І надзеі і мары, мой дружа.

Нешта я як зусім не свая,
Ды і сам ты чамусьці пахмуры.
Хай па сэрцах, нібы па гаях,
Пранясецца вясенняя бura.

Хай віхор страсяне нашу цінь.
Не патрэбна-ж нам горкая ростань.
Што дакоры, дакоры пакінь,
Каб не рвалася нітка сяброўства.

Ёй парвацца — адзін толькі ўзмах
Нашых рук, нашых слоў жарталівых.
З-за чаго-ж мы жыццёвы свой шлях
Не з'єднаем з табою, мой мілы!

Песня

Ой, чаго я сохну,
Ой, чаго я вяну!
Прыдзе вечарочак —
На каго я гляну!

Сосны мае, сосны,
Родныя бярозы,
Мілы мой паедзе,
Мне пакіне слёзы.

Я слязой дзявочай
Вымыю даліну,
Ой, чаму-ж ты, любі,
Ды мяне пакінуў!

Ці рабіць не ўмею,
Ці сама няўдала,
Ці цябе, хлапчына,
Я не так кахала!

Сосны мае, сосны,
Родныя бярозы,
Мілы мой паедзе,
Мне пакіне слёзы.

ХОЧАМ БЫЦЬ УПЕРАДЗЕ

(Апавяданне Генавайтэ Бундзіенэ — старшыні калгаса «Келяс і камунізма» Вількійскага раёна Літоўскай ССР)

КАЛІ праехаць за Каўнас яшчэ кілометраў трыццаць на поўнач, то вы трапіце ў раённы цэнтр Вількію. Адсюль ужо рукою падаць да нашага калгаса: якіх-небудзь пяць кілометраў.

Вы паедзеце па брукаванай дарозе, і хутка справа, на ўзгорку, убачыце прыгожы двухпавярховы будынак. Тут праўленне арцелі «Келяс і камунізма», што ў перакладзе азначае «Шлях да камунізма».

Агледзеўшыся, вы, магчыма, скажаце:

— Зусім такая-ж прырода, як і ў нас, на Беларусі. Толькі мясцовасць больш узгорыстая.

А што тут дзіўнага? Мы-ж самыя блізкія суседзі, і не толькі ў прыродзе, але і шмат у чым іншым можна знайсці нямала агульных рысаў.

Але многія з вас, асабліва з тых, хто з усходніх абласцей ды маладзей гадамі, могуць заўважыць, што дом ад дома занадта далёка, што і вёскі па сутнасці няма. Гэта так. На жаль, большасць нашых калгаснікаў жыве яшчэ на хутарах — праклятай спадчыне памешчыцка-капіталістычнага рэжыму. Калі-б вы толькі ведалі, як гэта нязручна! Праўда, ужо распрацаваны генеральны план будаўніцтва калгаснага пасёлка. Уважліва прыгледзеўшыся да навакольнага, вы ўжо і зараз можаце заўважыць абрысы новай вёскі. Нядаўна мы дазволілі сем'ям Казеіса Кавалюскаса і Петраса Макаўскаса перасяліцца з хутара і выдалі пазыку на будаўніцтва дамоў. Так што хутка ад будынка калгаснай канцылярыі пойдучы ў розныя канцы раўнютка вуліцы з прыгожымі дамамі і багатай зелянінай...

Сюды, у калгас «Келяс і камунізма», я прыехала амаль шэсць год таму назад па пучэўцы райкома партыі. Добрага ўбачыла мала. Спачатку нават страшнавата стала — да таго была запушчана гаспадарка.

«Жанчына прыехала, — іранізавалі некаторыя з тутэйшых сялян. — Што яна можа зрабіць?..»

І праўда: малады калгас быў вельмі слабы. Прыбыткаў амаль ніякіх. Куды ні кінь — усюды клін: і зямля радзіла дрэнна, і на фермах адны хвасты, ды і тых мала, і будынкаў амаль ніякіх. Але што-ж?

Старшыня калгаса Генавайтэ Бундзіенэ.

Спасаваць перад цяжкасцямі, здацца? «Не, Генавайтэ! — думала я. — Не для таго цябе рэкамендаваў райком партыі на пост калгаснага важака. Не для таго ты пераехала на вёску».

Разам з камуністамі і беспартыйнымі актывістамі я пайшла насустрач цяжкасцям. Нам удалося падняць дух людзей. Мінула ўсяго некалькі год — і ў калгасе адбыліся вялікія змены.

Лічбы самі за сябе гавораць. У мінулым годзе мы атрымалі па 9,5 ц збожжа з гектара, хоць год, як памятаеце, быў неспрыяльны. Ад кожнай каровы надаілі па 2027 кг малака, або па 116 ц на кожныя сто гектараў зямлі, атрымалі

па 23 ц мяса на гэтую-ж плошчу. Прыбытак арцелі склаў 1360 тысяч рублёў. А на кожны працадзень прыпала па 3 кг збожжа і па 6 рублёў грашима.

Мы добра разумеем, што гэта не так ужо шмат. Прыехаўшы на нараду перадавікоў сельскай гаспадаркі Беларусі, я слухала выступленні Кірыла Пракоф'евіча Арлоўскага, Ільі Васільевіча Сяргеева і іншых праслаўленых старшын калгасаў вашай рэспублікі — і зайздасць мяне брала. Думалася, парадкам яшчэ трэба папрацаваць, каб дабіцца такіх вынікаў. І ў сэрцы нараджалася жаданне як мага хутчэй зраўняцца з «Рассветам». Ды і ў нас, на Літве, нямала калгасаў паспелі зрабіць больш нашага.

Але-ж і мы за мінулыя гады нямала паспелі. Калі параўнаем з 1950 годам, то атрымваем такі малюнак: малака надойваем у 5,2 раза больш, мяса — у 23,6 раза, а грашовых прыбыткаў атрымалі ў 11,1 раза больш.

У нашай канцылярцы вісяць побач дзве дыяграмы. Адна гаворыць аб справах мінулай пяцігодкі, другая кліча ўперад. На ёй — галоўныя паказчыкі з перспектывага плана. Ужо сёлета мы хочам атрымаць — і атрымваем! — па 14 ц збожжа з гектара, па 134 ц малака і па 37 ц свініны на сто гектараў раллі. А яшчэ праз год выканаем заданні, намечаныя на канец пяцігодкі: дадзім утвая больш збожжа, у пяць разоў — кукурузы, у 2,5 раза — мяса, у 1,6 раза — малака, а грашовыя прыбыткі ўзрастуць у 1,7 раза.

Вядома, гэта яшчэ сухія лічбы. Але для нас гучаць прыгожа, бо ў іх — заўтрашні дзень нашай арцелі. Яго ствараюць нашы людзі. На палях і фермах, на цагельным і лесапільным заводах, каля парнікоў і на электрастанцыі — усюды яны працуюць з натхненнем.

Не магу стрымацца, каб не пазнаёміць вас хоцьбы з некаторымі з нашых скромных працаўніц.

Давайце, зойдзем у кароўнік. Бачыце маладую дзяўчыну, што так старанна чысціць карову? Гэта Гене Паўлаўскайтэ. Яна абавязалася надаіць за год па 2800 кг малака ад кожнай каровы. Так і будзе, бо Гене за поўгода ўжо надаіла больш, чым па тысячы кілограмаў, а ўперадзе, як гаворыцца, яшчэ самае малако. Яе сяброўка Юлія Вайчайцітэ ў мінулым го-

дзе была самай лепшай даяркай і зараз думае не ўступіць першынства. А хіба Стэфа Квешкявічэня адстане, хоць і старэйшая ўзростам?

Жывёла ў нас добрая — мясцовай высокапрадукцыйнай пароды. Кормім яе як належыць. Даяркі даглядаюць яе па ўсіх правілах, так што па ўсяму відаць, сваё абавязацельства — надаіць па 2300 кг малака ад каровы — выканаюць.

А хіба свінаркі адстануць ад даярак? Ні ў якім разе! І ў Эляны Марменэ, і ў Марыёнэ Берэйшыенэ, і ў любой з іх сябровак залатыя працавітыя рукі. Не так проста выкарміць парася. А яны-ж усю душу ўкладваюць у справу.

А колькі сумленных працаўніц на палях! Вясна прыйшла сёлета позна. Але мы стараемся нагнаць упущаны час. Па прыкладу беларускіх калгасаў мы ў два з лішнім раз за супроць мінулага года пашырылі пасевы лёну. Калгасніцы з ахвотай узяліся за яго вырошчванне.

Прызнаюся адкрыта: за якую-б работу мы зараз ні браліся, усякі раз пытаем у сябе: а ці добра робім, ці не адстанем ад нашых «сапернікаў» па спаборніцтву з беларускага калгаса «Перамога»? Мы, вядома, жадаем, каб ён рос і мацнеў. І ў гэтым — сэнс соцьялістычнага спаборніцтва, сэнс вялікай дружбы народаў нашай Радзімы. Але нам усё-ж хочацца быць уперадзе.

Цяпер, калі дзве родныя сястры — Літва і Беларусь — уступілі ў спаборніцтва, кожнаму з нас сёння трэба працаваць удвая, утвая лепш, чым учора.

Адна з лепшых свінарак калгаса — Эляна Марменэ. Яна дабіваецца штодзённага прыросту вагі парасят да чатырох месяцаў па 300—400 грамаў.

Члены дэлегацыі сярод калгаснікаў сельгасарцелі «Рассвет»
Кіраўскага раёна. Фото В. Лупейкі

ГОСЦІ З ІНДЫІ

Не так даўно ў Мінску гасцявала дэлегацыя Інда-савецкага таварыства па развіццю культурных сувязей.

Сярод гасцей была Тэхамінбай Даге — сакратар «Таварыства дапамогі дзецям» у г. Хайдэрабадзе. Адначасова яна і суддзя магістрата (ніжэйшай судовай інстанцыі), які займаецца разглядам спраў малалетніх.

Тэхамінбай Даге і ўсе яе спадарожнікі ўпершыню ў Савецкім Саюзе. Пра нашу рэспубліку яны чулі толькі з газет. Ім добра вядома гераічная барацьба беларускага народа ў гады Айчыннай вайны. У некага з іх нават захавалася газета, дзе апісваліся подзвігі беларускіх партызан.

І тым больш іх уразіла Беларусь сённяшняя. Цудоўныя архітэктурныя збудаванні Мінска, яго новыя вуліцы і плошчы, фабрыкі і заводы.

Хоць наша надвор'е і не надта ветліва сустрэла гасцей, усё-ж уражанняў іх азмрочыць яно не здолела.

У калгас «Рассвет» прыехалі хмурым дажджлівым днём. Аднак жыццё калгаснікаў, іх гасціннасць, шчырае беларускае хлебасольства згладзілі «стыхійнае непаразуменне».

Індыйскія госці захапляліся добрабытам калгаснікаў.

— Для нашых сялян прыёмнікі і такая гарадская мэбля, як у вашых, пакуль што нязбытная мара.

У захапленні былі яны і ад нашых дзіцячых садоў і ясляў.

— З яслямі і дзіцячымі садамі ў нас, нажаль, таксама яшчэ далёка не ўсё ў парадку. Далёка не так, як у вашай краіне...

У Індыі зараз вядзецца вялікая работа ў гэтым напрамку. Пакуль Індыя знаходзілася пад уладарніцтвам Англіі, працэнт пісьменнасці ў краіне быў вельмі нізкі. Зараз ва многіх штатах (Бенгал, Бамбей, Мадрас і інш.) упершыню ўводзіцца абавязковае пачатковае навучанне: навучанне пераводзіцца з англійскай (афіцыйнай) мовы на родную мову.

Мы папрасілі Тэхамінбай Даге раскажаць пра жыццё індыйскіх жанчын.

— Індыя з'яўляецца краінай пераважна сельскагаспадарчай (85 працэнтаў усяго насельніцтва жыве ў сёлах). Большасць сялянак, нажаль, пакуль што адарвана ад грамадскага жыцця.

Жанчыны-гаражанкі прымаюць у жыцці краіны больш актыўны ўдзел. Сярод іх ёсць урачы, настаўнікі, юрысты. Многія займаюцца самай рознастайнай грамадскай работай. Ёсць адна жанчына — міністр, адна — пасол. Некалькі жанчын — члены законадаўчага сходу парламента.

Шматгадовая барацьба Індыі за незалежнасць высока развіла палітычную самасвядомасць індыйскай жанчыны.

У Індыі выходзіць жаночы часопіс «Вуменз н'юс». Многія часопісы для жанчын выдаюцца на нацыянальных мовах Індыі. Большасць выданняў належыць розным прыватным кампаніям.

Развітваючыся з беларускай сталіцай і мінчанамі, госці з Індыі выказалі нашаму народу свае самыя шчырыя сімпатыі і любоў, пажадалі поспехаў у гаспадарчым і культурным росце.

Міхаіл Іванавіч КАЛІНІН

(Да дзесяцігоддзя з дня смерці)

ТРЭЦЯГА чэрвеня 1956 года споўнілася 10 год з дня смерці Міхаіла Іванавіча Калініна — аднаго з актыўнейшых будаўнікоў і віднейшых кіраўнікоў Комуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы.

50 год свайго жыцця аддаў Міхаіл Іванавіч барацьбе за лепшыя ідэалы рабочага класа, за вызваленне чалавецтва ад капіталістычнай эксплуатацыі і рабства, барацьбе за перамогу камунізма.

Усё жыццё і дзейнасць М. І. Калініна непарыўна звязаны з гісторыяй стварэння і развіцця большэвіцкай партыі, з летапісам масавага рэвалюцыйнага руху ў Расіі. Уступіўшы ў партыю ў 1898 годзе, М. І. Калінін, як

адзін з відных перадавых рабочых і палітычных кіраўнікоў рабочага класа, ужо ў 1906 годзе выбіраецца членам Пецярбургскага Камітэта РСДРП, а з 1912 года ўваходзіць у склад Цэнтральнага Камітэта нашай партыі.

За рэвалюцыйную работу царскія ўлады чатырнаццаць раз арыштоўвалі адважнага рэвалюцыянера-большэвіка. Але ні турма, ні ссылка не зламалі волю і энергію стойкага левіна. Яго глыбокая перакананасць і невычарпальная бадзёрасць, простае і задушэўнае слова натхнялі рабочых на барацьбу супроць царскага самадзяржаўя

ў суровыя гады падполля. Міхаіл Іванавіч Калінін быў актыўным удзельнікам першых падпольных марксісцкіх гурткоў. Ён унёс вялікі ўклад у стварэнне партыі большэвікоў, у падрыхтоўку і правядзенне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, у будаўніцтва Савецкай дзяржавы.

У сакавіку 1919 года Владзімір Ільіч Ленін вылучыў кандыдатуру М. І. Калініна на пост старшыні ВЦВК. Ён высока цаніў Міхаіла Іванавіча, як выдатнага прапагандыста і агітатара, бачыў у ім чалавека, які спалучаў жыццёвы вопыт перадавога, па-марксісцку адукаванага рабочага і працоўнага сяляніна, які глыбока і ўсебакова ведаў жыццё народа, яго характар і патрэбы.

30 сакавіка 1919 года М. І. Калінін быў выбраны старшынёй Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта.

Усё яркае і кіпучае жыццё палымнага рэвалюцыянера, непахіснага барацьбіта за шчасце працоўных выходцаў савецкіх людзей у духу беззапаветнай адданасці Радзіме. У працах Міхаіла Іванавіча шмат мудрых парад і ўказанняў аб тым, як лепш будаваць новае жыццё, умацоўваць савецкую сям'ю, развіваць сацыялістычную культуру, выходцаў у камуністычным духу нашу моладзь, актыўней уцягваць жанчын у дзяржаўную работу.

Жыццёвы шлях і светлае аблічча вернага вучня і саратніка вялікага Леніна адлюстраваны ў багатых і рознастайных матэрыялах музея М. І. Калініна ў Маскве.

У музеі экспануецца карта паездак Міхаіла Іванавіча па краіне ў гады грамадзянскай вайны з поездам «Кастрычніцкая рэвалюцыя». З гэтым поездам Міхаіл Іванавіч пабываў у самых глухіх кутках нашай Радзімы, аб'ехаў усе франты. У 1919 годзе ён выступаў перад працоўнымі Мінска, Бабруйска, Віцебска, Гомеля, Оршы, Жлобіна, вёў задушэўныя гутаркі з сялянамі Гарбавіцкай, Бабенічаўскай, Мошкаўскай, Сенненскай, Самахвалаўскай валасцей. Пабываў і ў іншых гарадах і сёлах.

Малюнкi, фото, дакументы музея адлюстроўваюць вялікую арганізатарскую і прапагандыскую работу Міхаіла Іванавіча па ператварэнню ў жыццё ленінскай праграмы індустрыялізацыі краіны і калектывізацыі сельскай гаспадаркі.

Бязмежнай любоўю да Радзімы прасякнуты ўсе выступленні, артыкулы і кнігі М. І. Калініна. Савецкі патрыятызм, падкрэсліваў М. І. Калінін, з'яўляецца глыбока дзейсным пачуццём, што выяўляецца ў стваральнай працы савецкіх людзей, якія імкнуцца ўзвялічыць славу сваёй айчыны.

Важнейшай задачай камуністычнага выхавання Міхаіл Іванавіч лічыў барацьбу за прадукцыйнасць працы. Павышэнне прадукцыйнасці працы, гаварыў ён, патрэбна нам, як хлеб, як паветра, бо толькі ў гэтым выпадку партыя здолее ажыццявіць асноўную задачу — узяць добрабыт народа. Мі-

хаіл Іванавіч не раз адзначаў, што 99 працэнтаў прадукцыйнасці працы рабочага і селяніна залежыць ад нас саміх, ад пастаюўкі справы, ад яе арганізацыі. Карэнным пытаннем гэтай арганізацыі з'яўляецца стварэнне і ўмацаванне новай дысцыпліны працы. Высокая, свядомая дысцыпліна, яе няспыннае ўмацаванне — абавязковая ўмова павышэння прадукцыйнасці працы.

Выступаючы ў калгасе «Новы шлях» Мінскага раёна ў 1935 годзе, Міхаіл Іванавіч гаварыў: «Што значыць добра жыць? Гэта каб была свініна, каб дзесяць пара яек у дзень і малако былі, каб адзежа была спраўная, ну, а да ўсяго гэтага ўсё астатняе. Для гэтага трэба працаваць. Мы-ж не памешчыкі, працаваць на нас няма каму, мы павінны працаваць на сябе самі, і добра працаваць».

Міхаіл Іванавіч заклікаў звярнуць асаблівую ўвагу на выхаванне арганізаванасці, культуры ў рабоце кожнага, каб гэтая работа працякала планамерна, без мітусні, каб яна як-бы аўтаматычна рабілася добра і спорна.

Ніводнага кроку лішняга не зрабіць і разам з тым даць добры вынік работы — гэта не кожны можа, для гэтага трэба быць культурным чалавекам.

Думкі М. І. Калініна аб неабходнасці павышэння культурнага ўзроўню нашых кадраў маюць асаблівае значэнне зараз, калі савецкі народ вырашае важныя задачы ўздыму прамысловасці і сельскай гаспадаркі, пастаўленыя XX з'ездам КПСС.

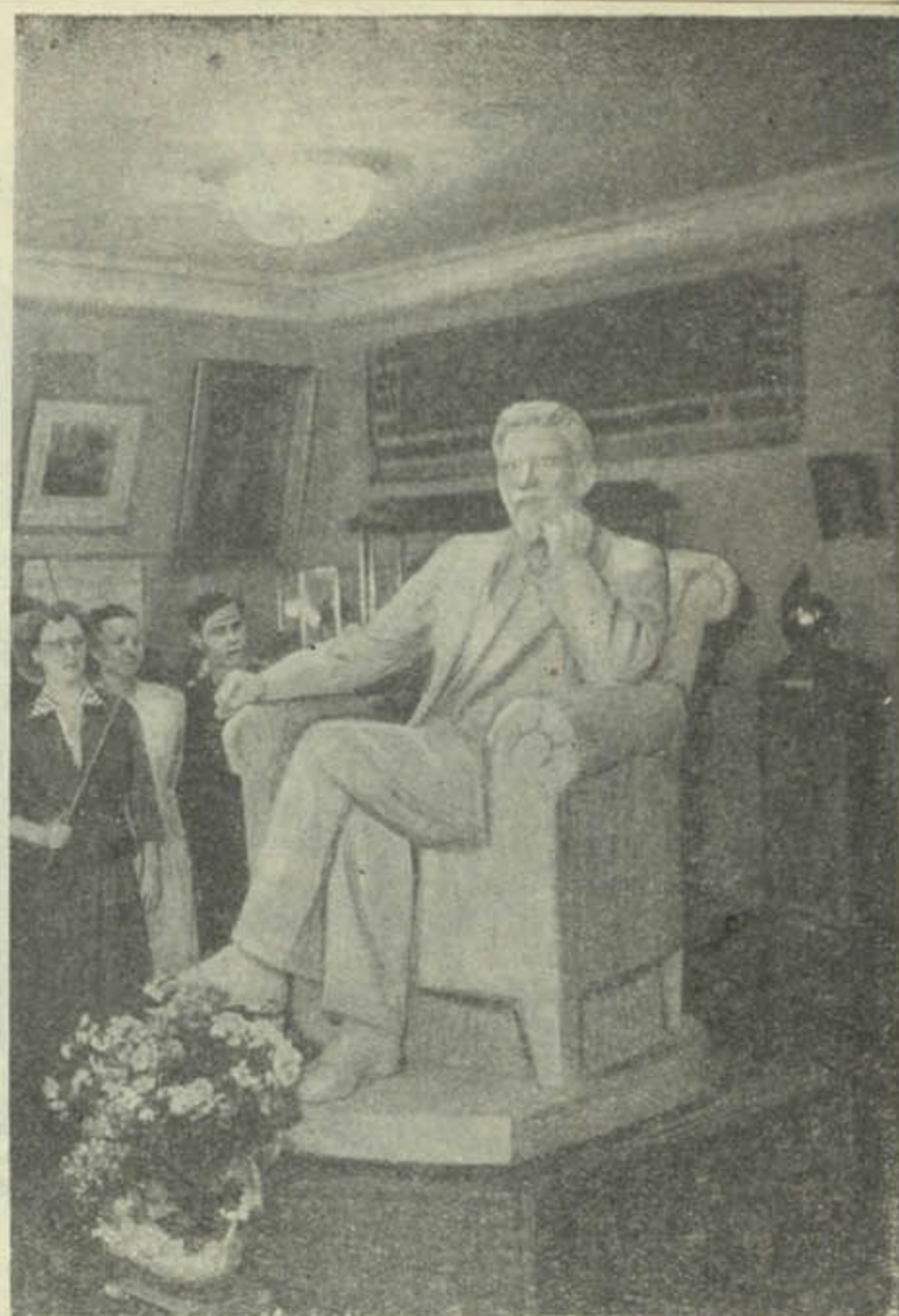
Вялікае значэнне надаваў М. І. Калінін выхаванню культуры ў быту. З уласцівай яму прастатой ён гора паўставаў супроць агідных, антыграмадскіх з'яў у нашым быту, такіх, як п'янства, хуліганства, няправільныя адносіны да жанчыны, якія ганьбяць годнасць і гонар савецкіх людзей.

Глыбока быў звязаны М. І. Калінін з усімі народамі многанацияльнай Савецкай дзяржавы. Ён унёс вялікі ўклад у ажыццяўленне нацыянальнай ленінскай палітыкі роўнапраўя і дружбы народаў, не раз бываў на Беларусі, Украіне, у Казахстане, Грузіі, Узбекістане і іншых саюзных рэспубліках.

Разам з усімі працоўнымі Міхаіл Іванавіч радаваўся поспехам гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, росту добрабыту шырочкіх мас насельніцтва Беларусі, дасягнутаму ў выніку перамогі ленінскай нацыянальнай палітыкі.

На юбілейнай сесіі ЦВК БССР 11 ліпеня 1935 года Міхаіл Іванавіч гаварыў:

«Беларусь была адной з самых адсталых частак былой царскай Расіі. У старой энцыклапедыі Беларусі было прысвечана

Ля скульптуры М. І. Калініна. Група рабочых Падольскага механічнага завода.
Фото Р. Дыяментова.

літаральна некалькі радкоў, тады як Белаўжскай пунчы — некалькі слупкоў. І нават тыя некалькі радкоў, якія былі адведзены Беларусі, выказвалі сумненне, ці існуе наогул Беларусь.

Калі вы паглядзіце, якую ролю ў старой царскай Расіі адыгрываў беларускі народ, і параўнаеце яе з той ролю, якую ён адыгрывае зараз у Саюзе Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік, а тым самым і ва ўсім свеце, то вы прыдзеце да заключэння: пройдзены велізарны шлях, атрыманы вялікія перамогі».

Няспынна клапаціўся М. І. Калінін аб савецкай жанчыне. Ён патрабаваў смелай вылучаць жанчын на вытворчасці і ў калгасах на кіруючую работу. Ён шмат зрабіў для фактычнага разняволення жанчын, стварэння ўмоў, якія забяспечваюць актыўны іх удзел у сацыялістычным будаўніцтве.

Будучы главой Савецкай дзяржавы, Міхаіл Іванавіч заўсёды жыва цікавіўся ўсімі пытаннямі, звязанымі з ростам працоўных жанчын, і практычна дапамагаў актывістам у іх рабоце на месцах.

Багацейшую ідэйную спадчыну пакінуў нам вялікі патрыёт Радзімы — Міхаіл Іванавіч Калінін. Яго жыццё і дзейнасць — натхняючы прыклад нястомнай барацьбы за справу камунізма.

А. ФЕДАРАВА,

намеснік дырэктара музея
М. І. Калініна.

Масква.

У музеі М. І. Калініна. Наведвальнікі ля карты паездак М. І. Калініна з поездам «Кастрычніцкая рэвалюцыя».

НА СКРЫЖАВАННІ

Поезд супыняўся.

Усё павальней стукалі колы пад падлогай. Цішэй і цішэй плылі будынкі за вокнамі. Усе замітусіліся, заспяшаліся так, быццам неспадзеўкі здарыўся пажар, і праз момант амаль увесь вагон, з мяшэчкамі, чамаданами, клункамі, ужо тоўпіўся каля дзвярэй.

Яна таксама заспяшалася. Завязала звычай, па-вясковому, хустку, узяла чамадан і пачала праціскацца к выхаду.

На пероне была яшчэ большая мітусня, шум і неспакой, і яна разгубілася. Як-бы чакаючы падтрымкі, жанчына нейкі час стаяла нерухама, азіраючыся па баках. Вочы яе, па-старэчаму выцвілыя, цьмяныя, калісьці шэрыя, ажыўляла прыкметная трывога і надзея — яна кагосьці выглядвала ў незнаёмым на-тоўпе.

Яна шукала таго, дзеля каторага выбралася ў гэты далёкі шлях. Старая ведала, што ён наўрад ці будзе тут, бо не паслала ні тэлеграмы, ні ліста, калі прыедзе. Але ўсё-ж шукала вачыма...

Яго не было. Калі перон апусцеў, старая, маленькая, з храшчаватым, абпаленым сонцам носам, у просценькай суконнай жакетцы і кірзавых ботах, услед за апошнімі пажырамі вышла на прывакзальную плошчу. У нейкага сустрэчнага жанчына нясмела запыталася, дзе знайсці вуліцу, на якой жыве сын і і якую яна памятала, як яго імя. Чалавек буркнуў у адказ, што ён праезджы і нічога тут не ведае.

Ёй параілі даведацца ў міліцыянера, што стаяў па другі бок плошчы каля круглай шклянкой будкі. Краем тратуара старая нясмела падышла да гэтай дзіўнай збудовы, падобнай на казачна вялікую шклянку. Міліцыянер ужо сядзеў у «шклянцы». Старая знакамі папрасіла яго выйсці і, калі ён сышоў са «шклянкі», запыталася, дзе тут знайсці вуліцу Рэвалюцыйную.

— Рэвалюцыйная тут недалёка, грамадзянка, — аглядаючы яе, павучальна, тонам настаўніка, адказаў міліцыянер. — Вось пройдзеце па гэтай вуліцы квартал, потым налева — квартал, адзін, потым другі. Трэцяя вуліца якраз і будзе ваша.

Яна падзякавала, намерылася ўжо ісці, але, хвіліну павагаўшыся, прамовіла няўпэўнена:

— Скажыце, добры чалавек, а можа вы ведаеце часам Кульбіцкага Трахіма?..

— Кульбіцкага? — перапытаўся міліцыянер. — Ведаю аднаго такога. На Рэвалюцыйнай якраз жыве. Трахім Андрэевіч зваць?

— Трахім!.. Трахім Андрэевіч, — правілася ўзрадавана старая.

Ёй захацелася з вясковай простасардэчнасцю расказаць, хто яна Трахіму і чаго едзе, але міліцыянер, відаць, не меў ахвоты ўдавацца ў лірыку, — ён казырнуў старой і павярнуўся да «шклянкі». Яна не пакрыўдзілася на гэтую нячуласць. Старая адчувала сябе шчасліва. Вось і знайшліся сляды сына!..

Цяпер яна ішла па горадзе ўжо з інакшым настроем: яна нібы бачыла яго поруч з сабою, свайго Трахіма. Ён нібы вёў яе па гэтым шумлівым тратуары. Чуючы яго поруч, яна спакойней пазірала навокал, на ўсе цуды і дзізы вірлівай незнаёмай вуліцы. Яна акідвала позіркам стракатую аздобу вітрын, зацікаўлена праводзіла вачыма тралейбусы, дзівілася мноству народу на вуліцах, чысціні тратуараў, вопраткам і кволасці жанчын.

За ўсё сваё жыццё ёй не даводзілася быць у такім вялікім горадзе. Яна жыла сярод лясоў і палёў, у ціхай вёсачы. Адразу за хатамі там пачыналіся зараснікі хвойніку, за якім наводдалек было балота, аксамітны, заўсёды зялёны луг; з аднаго боку да хат падступала разлеглае поле, на якім, як і ў лесе, ёй усё, да самай малой драбніцы, было знаёма. Ганна або Андрэіха, як яе звалі суседзі па імені нябожчыка-чалавека, неахвотна і рэдка пакідала гэты звыклы ёй свет. Амаль усё, што трэба было, ёй маглі даць у суседняй вёсцы, дзе быў сельсовет, — там яна магла купіць, што належыць, узяць даведку, наведацца да доктара. Была яна многа разоў у райцэнтры, разоў пяць у Бабруйску, але ні раённы гарадок, ні нават Бабруйск ніяк не маглі раўняцца

з гэтым агромністым, такім неспакойным горадам.

Яна кожны раз з асцярогай ступала па вуліцы, што перагароджвала шлях. Ці з аднаго, ці з другога боку імчаліся ў яе напрамку аўтамабілі, і яна непакоілася, як-бы каторы з іх не зачпіў.

Але ўсё абышлося добра. Неўзабаве жанчына ўжо ўваходзіла ва двор таго дома, дзе жыве Трахім. Гэта быў невялікі, — на два паверхі, — стары дом, ашалаваны на другім паверсе дошкамі, пацямнелымі ад дажджоў і часу. Убачыўшы непадалёк маладога чалавека ў міліцэйскай форме, старая запыталася, ці не ведае ён, дзе тут жыве Трахім Кульбіцкі.

— Ведаю, — адказаў смуглявы, загараўлы, чорнабровы, падобны на грузіна хлопец. — Вось у гэтых дзверы, на другім паверху. — Яна ўжо намерылася была падацца туды, але мужчына папярэдзіў: — Яго зараз дома няма. На пас-ту ён...

— А-а, — пашкадавала старая.

— А вы што, вы ці не маці яго?

— Маці.

— Чаго-ж ён не сустрэў вас? Дзіўна проста...

— Ён не ведаў...

Мужчына запрасіў яе да сябе ў пакой, пазнаёміў са сваёй жонкай. Ён пажартаваў, што каб Трахім быў жанаты, то ёй, маці, не давялося-б прыйсці да пустога пакоя, параіў жаніць сына. Міліцыянер амаль адразу-ж падаўся па нейкіх сваіх справах, і старая Ганна засталася ўдваіх з жанчынаю, маладою, распаўнелаю, з бялявымі, гладка зачэсанымі назад валасамі. Яна была прыкладна ў сярэдзіне цяжарнасці, хадзіла мякка, перавальваючыся з боку на бок, як гусыня. Гаспадыня аказалася простаю і ветліваю, і старая неўзабаве адчула сябе як дома.

Піла чай, апавядала пра тое, які быў Трахім маленькім, як дабіралася сюды.

— От, шкада, што не застала! — уздыхнула раптам старая, перапыніўшы сваю гаворку. — А можа пайсці туды да яго, паглядзець?

— Ды чаму-ж не? Ён на вуліцы стаіць, на скрыжаванні... Усе глядзяць.

Толькі вы не спяшайцеся. Ён, мусіць, хутка зменіцца.

— Карціць мне, донечка. Даўно вельмі не бачыліся, — прамовіла старая, просьчы вачыма. — Можна-б правяла.

Гаспадыня згадзілася, і старая, пакінуўшы круглы фанерны чамаданчык, заспяшалася на вуліцу.

Ідучы поруч з жанчынай, старая думала пра Трахіма, думала заспакоена пра даўнюю крыўду... Калі Трахім паехаў у горад, у сяле хтосьці хутка пусціў чутку, нібы ён «зрэзаўся», — не паступіў на курсы шафёраў, не вытрымаў экзамена. Што-ж, можна і праўда; вайна не дала давуцыцца, а потым было позна. Затое ніхто не напракне ні яе, ні яго, Трахіма, што нячэсна ў вайну жылі. Сын у чатырнаццаць гадкоў пайшоў быў у партызаны, з ордэнам вярнуўся. Можна і праўда, што дабіваўся і не паступіў, яна не дапытвалася ў пісьмах да яго пра гэта. Не хацела рабіць яму прыкрасць.

Неўзабаве яны падыходзілі ўжо да скрыжавання двух шумлівых прыгожых вуліц.

— Вунь ён, Трахім ваш! — кінула маладая жанчына.

Пасярэдзіне праспекта, між двух радоў машын, што імчаліся ў абодва бакі няспынай плыню, стаяў невысокі чалавек. Ён стаяў спіною да старой, быў у белай летняй міліцэйскай форме, у бліскучых ботах, у фуражцы з чырвоным агольшам, з сумкай на баку, — нейкі незнаёмы ў новай сваёй вопратцы, але маці па тым, як ён трымаў галаву, па тонкай загарэлай шыі, па сва-

іх, адной ёй вядомых прыкметах, пазнала, што гэта ён. Сын! Трахім!

Першым адчуваннем Андрэіхі была не радасць, а непакой, як-бы якая машына не зачпала выпадкова яго! Чаму яны так імчацца паўз яго, чаму ён не асцерагаецца іх? Яна ўспомніла, што ён заўсёды быў неасцярожны, што ён заўсёды прыходзілася трывожыцца за яго...

У гэты момант маці ўбачыла, што ён узняў руку, у якой нешта трымаў, і няспынная, здавалася, плынь машын перарвалася і стала. Ён паказаў рукой у той бок, дзе быў зялёны бульвар, і машыны, што стаялі каля маці, крануліся і пакаціліся цераз вуліцу ў зацненныя прысады.

Яна глядзела то на машыны, што чакалі яго дазволу ехаць, то на свайго сына. Цяпер быў відаць яго твар, — упартыя, яшчэ юнацкія рысы, прыплюшчаныя ад сонца вочы, нахмураныя цёмныя бровы. Ён памужнеў і падрос за гэты амаль цэлы год, калі яны не бачыліся, калі ён паехаў на курсы шафёраў у горад. У яго такія суровыя, зусім мужчынскія твар, такая строгасць у позірку...

— Можна, хопіць? Пойдзем, можна? — пастаяўшы, кранула яе за руку «правядніца».

— Што? — недаўменна азірнулася на яе маці. — А, пойдзем?.. Не, пастаім яшчэ трошкі!..

— У мяне часу няма. Не шкадуйце! Ён хутка мае змяніцца!..

— Ідзіце. Я потым прыйду.

— Не заблудзіцеся?

— Не, мусіць... Мы разам... мы ўдваіх!..

Маладая жанчына пайшла, і Андрэіха засталася адна. Яна заўважыла, што замінае людзям ісці, і адступіла ўбок. Стала пад самым дрэвам. Яно было, напэўна, нядаўна прывезена ў горад.

...Сын зноў павярнуўся і, падняўшы ў руцэ маленькі кіёчак, паказаў, што можна ехаць па праспекце. І машыны загурчэлі, нецярпліва крануліся з месца. Праз які момант плынь машын — «пабеды», аўтобусы, «масквічы», «зімы», — як вада ў рацэ, на якой паднялі загароду, хлынула па нагрэтай сонцам шырыні вуліцы.

Сын, чакаючы, пакуль гэтая плынь сцішыцца, збяжыць, пераступіў з нагі на нагу, — відаць, натаміўся стаяць. Пастаяўшы, ён глянуў на вуліцу, што перасякала праспект, зірнуў у адзін бок, у другі, пасур'ёзнеў — падняў руку, загадваючы машынам на праспекце спыніцца...

Машыны ўраз пачалі запыняцца перад скрыжаваннем.

Ён паказаў, што можна ехаць па вуліцы, і рух машын пайшоў ужо ў іншым кірунку.

Каб ён быў міністрам, яго ўлада, яго аўтарытэт не маглі-б уразіць яе больш. Там права і сіла чалавека выяўляюцца не так яскрава і проста, не з такой нагляднасцю. Тут-жа ўсё было навіду. Дзесяткі людзей падпарадкоўваліся кожнаму яго руху, выконвалі кожны яго загад. Усе ехалі туды, куды ён паказваў, усе адразу, як толькі ён хацеў гэтага, спыняліся!

Яго слухалі пешаходы, што пераходзілі цераз вуліцу.

Многае здзіўляла старую Андрэіху ў гэты час, і між усяго — тое, як упэўнена стаяў ён, яе Трахім, на сваім, такім відным месцы, як уладна кіраваў такім складаным мітуслівым жыццём. Адкуль гэта ў яго?

У яго быў горды выгляд, такі, якога яна раней не бачыла. Але гэты выгляд не здзіўляў яе. Яна не думала, што ён так стараўся трымацца, каб здавацца стражэйшым, каб больш суроваці было на маладзенькім і добрадушным твары, — яна адчувала гонар за яго, за сына некалі самай беднай у сяле ўдавы-салдаткі. Што-ж, вось і Трахім яе стаў чалавекам, не горшым, як іншыя. Слухаюць і паважаюць Трахіма, ды і не абы-які!..

Паўз яе беглі, праходзілі людзі, — заклапочаныя, занепакоеныя, вясёла-бесклапотныя. Праходзілі цераз скрыжаванне, паглядвалі на машыны, на маладога рэгуліроўшчыка. На скрыжаванні моцна, да дурману, пахла перагарам бензіну, было гарача ад высокага ліпеньскага сонца, блакітнага неба і напаленага бетону. Усё было звычайным, будзённым...

Жанчына, што стаяла пад ліпаю, старая, з выцвілымі вачыма, у суконным пінжаку, глядзела на гэта інакш. Яе сэрца перапаўняла адчуванне велічы бачанага — за ўсё сваё жыццё Андрэіха, можна, ніколі не была такой усцешанай сынам, як тут.

Ёй здавалася, што і пешаходы, і пасажыры ў тралейбусах, і ліпы, і вокны дамоў, і сіняе высачэзнае неба без хмурынкі — усё глядзіць на яго, на яе Трахіма!

«Сыночак, дзіцятка маё!.. — падумала яна. — Хто-б мог ведаць!..»

Ёй — невядома чаму — захацелася плакаць...

Горача любіў А. М. Горкі дзяцей.
На здымку: Алексей Максімавіч сярод
вучняў адной з маскоўскіх школ.

Буравеснік

(Да 20-годдзя з дня смерці А. М. Горкага)

Не раз рускі працоўны народ вылучаў сваіх геніяльных і таленавітых сыноў у лік будаўнікоў рускай культуры і літаратуры. Быў і архангельскі мужык, вялікі Ламаносаў, і варонежскі прасол, цудоўны паэт-лірык Кальцоў, і рабочы-ўралец, першы мастак-летапісец жыцця рускіх рабочых-гарнякоў Рэштнікаў, і многія іншыя. Усе яны неслі ў літаратуру народную думку, выказвалі ў ёй народныя мары. Але пісьменнікі, якія выйшлі з гушчы народных мас у XVIII і XIX стагоддзях, не маглі стаць сапраўднымі вяшчальнікамі волі народа, бо сам народ у той час яшчэ толькі пачынаў абуджацца да рэвалюцыйнай барацьбы.

Гэтым вяшчальнікам волі народа ў нашай літаратуры стаў Горкі. Яго вялікі творчы геній нарадзіўся і мацнеў у горне пролетарскага рэвалюцыйнага руху, які разгарнуўся ў 90-я і 900-я гады. І Алексей Максімавіч Горкі стаў не толькі вестуном, праўдзівым летапісцам, але і актыўным барацьбітом за справу пролетарскай рэвалюцыі.

Творчасць Горкага адметна выключным багаццем тэматыкі. Вялікі пісьменнік раскрыў усю складанасць, супярэчлівасць жыцця рускага буржуазнага грамадства, агаліў яго язвы, сімптомы яго разлажэння, раскрыў мятэжыну мышынага жыцця мяшчанства. Не прыхарошваючы грубага, цёмнага жыцця працоўнага народа, ён паказаў у ім таямнічую сілу і духоўнае хараство. Горкі першы праўдзіва паказаў жыццё і рэвалюцыйную барацьбу рускіх рабочых і кіруючую ролю партыі ў гэтай барацьбе.

Сярод гэтых тэм значнае месца займае вострая для таго часу тэма лёсу рускай жанчыны, тэма пратэсту супроць яе прыгнечанага становішча ва ўласніцкім грамадстве. Вялікі гуманіст Горкі выступіў на абарону

цынічна парушаемых буржуазным грамадствам правоў жанчыны: права на чалавечую годнасць, асабістую свабоду, чыстату кахання і шлюбную і шчаслівае мацярынства.

Раскрыццю гэтай тэмы прысвечаны многія яго творы.

Гнеў, пяшчотнасць і тужлівыя рыданні гучаць у кожным слове цудоўнага апавядання Горкага «Страсці-мардасці». У ім расказана трагічная гісторыя безнадзейна знявечанага жыцця маці і дзіцяці. Жыццерадасная, з па-дзіцячаму чыстым сэрцам жанчына ўтаптана навакольным грамадствам у гразь, гнілая хвароба знявечыла яе твар, яна стала п'яніцай. І вінаваты ў гэтым перш за ўсё стары натарыус, які зрабіў яе, пятнаццацігадовую дзяўчынку-пакаёўку, сваёй палюбоўніцай. Ад гэтай сувязі дзяўчынкі і старога нараджаецца дзіця, але з паралізаванымі нагамі. Адзінокая, зняслаўленая жанчына горача любіць сына. Яна ганарыцца яго розумам, яго тонкім прыгожым тварыкам, не заўважаючы таго, што хлопчык, як свечка, тае ад сухотаў. Усе адносіны маці і сына пранізваны светлай, па-дзіцячаму вясёлай любоўю; яна асвятляе іх жудаснае жыццё ў брудзе, у галечы, у гнілым падвале. Але гэтая-ж любоў яшчэ больш падкрэслівае трагізм іх лёсу. У апавяданнях «Жанчына з блакітнымі вачыма», «Адпомсціў» і ў публіцыстычных артыкулах вялікі пісьменнік аб-

вінавачваў буржуазнае грамадства ў злачынным гвалтаванні соцень і тысяч жанчын дзеля задавальнення юру паноў з кішэнямі, набітымі грашыма.

У радзе апавяданняў («Свабодныя дні», «Сон Колі») Горкі выступаў супроць рабскага становішча жанчыны ў сям'і ўласніцкага грамадства. Адна з гераінь гэтых апавяданняў пасля дзесяці год замужства прыходзіць да думкі аб тым, што яна толькі служанка ў свайго мужа, што ён думае толькі аб сваім спакоі ды аб тым, каб быў гатовы абед. «Ты зусім як чужы ў сям'і, — гаворыць яна. — Ну, дык я не хачу гэтага!»

Але побач з сумуючымі, забітымі жанчынамі, знявечанымі маральна і фізічна бяспраўным становішчам у сям'і і грамадстве, Горкі ўжо ў ранніх апавяданнях малюе і той ідэал, да якога павінна імкнуцца грамадства. У апавяданні «Макар Чудра» ён стварае вобраз велічна цудоўнай Рады, гордай і незалежнай дзяўчыны, для якой свабода даражэй за ўсё, нават кахання цудоўнага мужчыны, калі гэтае каханне патрабуе адмовіцца ад незалежнасці. Рада хоча, каб яе каханы, Лойка Забар, пакланіўся ёй, але не як прыгожай жанчыне, а як таварышу.

Вобраз Рады фантастычны, сатканы з радаснай мары пісьменніка. Тая-ж тэма вырашаецца ўжо рэалістычна ў творчасці Горкага эпохі першай рускай рэвалюцыі, калі само жыццё нараджала новы тып рускай жанчыны. Вялікі пролетарскі пісьменнік першым убачыў яго і паказаў у сваёй выдатнай апавесці «Маці». Гэта перш за ўсё Нілаўна — галоўная гераіня твора. Разбітая цяжкай работай, прыгнечаная, яна жыла як сляпая. Але вось Нілаўна пачынае адчуваць, як жыццё вакол яе мяняецца; нібы асвятляю-

чыся новым нябачаным святлом, з'яўляюцца новыя людзі. Светлай гарачай хваляй ахоплівае яе рэволюцыйная барацьба сына, рабочых завода і інтэлігентаў-рэволюцыянераў. Пад уплывам сына, Паўла Власава, і яго таварышаў па рэволюцыйнай барацьбе Нілаўна перараджаецца, яна становіцца таварышам, саратніцай свайго сына ў яго рэволюцыйнай дзейнасці. «Трэба хоць перад смерцю побач з праўдай пагуляць!» — гаворыць яна і бясстрашна ідзе на рэволюцыйны подзвіг, гатовая ахвяраваць сабой дзеля агульнай справы барацьбы за свабоду працоўных.

Буржуазная крытыка паклёпнічала, пішучы пра надуманасць вобраза Нілаўны. Горкі абвяргаў такую думку. Ён гаварыў, што вобраз Нілаўны створаны на падставе рэальных і зусім не адзінкавых прыкладаў. Горкі пісаў: «Я мог-бы назваць з дзесятка імёнаў маці, якія судзіліся разам з дзецьмі і часткова асабіста мне вядомы». Яшчэ больш пераканаўча даказала жыццёвасць, праўдзівасць вобраза Нілаўны сама гісторыя, калі ў Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю тысячы жанчын перараджаліся, ачышчаліся ад шалупіння ўніжэння і рабства, прымаючы ўдзел у барацьбе за новае, сацыялістычнае грамадства.

Прачытайце гэтую кнігу

У БАРАЦЬБЕ СА СТАРЫМ

Аркадзь Чарнышэвіч прыйшоў у беларускую літаратуру як дзіцячы пісьменнік. Яго першыя кнігі (аповесць «У адной сям'і», зборнік апавяданняў «Зосін лужок», прыгодніцкая аповесць «На сажалках»), адрасаваныя юнаму чытачу і прыязна сустрачаны ім, атрымалі станоўчую ацэнку ў нашай крытыцы. Ужо гэтымі першымі творамі аўтар зарэкамендаваў сябе здольным майстрам слова, які, добра валодаючы жывой народнай мовай, умеў будаваць сюжэт, ствараць яркія, поўнакроўныя вобразы.

Усе гэтыя асаблівасці знайшлі сваё найбольш поўнае выяўленне ў новым зборніку А. Чарнышэвіча «Суседзі»¹, разлічаным ужо на дарослага чытача.

Галоўныя героі апавяданняў — простыя людзі: лесарубы, трактарысты, калгаснікі заходніх раёнаў нашай рэспублікі. Аб іх жыцці, працы, каханні, аб тым, як у калектыве змяняецца псіхалогія былых аднаасобнікаў, растуць іх грамадскія інтарэсы, выходзяцца новыя адносіны да працы, і расказвае аўтар.

Сорак гадоў пражыў на свеце Павел Дубовік (апавяданне «Затор на дваццатым»). І ніколі не бачыў да сябе сапраўдных чалавечых адносін. Працуючы па найму ў розных людзей, ён пераканаўся, што кожны з іх хоча: «... даручыць

як мага больш працы, а заплаціць як мага меней... Упэўніўся ён і ў тым, што як ты добра ні выканаеш работу, гаспадару не дагодзіш. А самае галоўнае, ён прыйшоў да вываду, што сумленнай працай не забягаееш». У выніку чалавек разленаваўся, апусціўся, навучыўся падбіраць усё тое, што дрэнна ляжыць.

І вось Дубовік трапляе на лесаўчастак, дзе ўпершыню па-сапраўднаму ацанілі яго работу, дзе ён упершыню адчуў сяброўскую падтрымку і ўзаемадапамогу таварышаў, адчуў сябе чалавекам.

Тут, у дружным рабочым калектыве, пачынае змяняцца яго светапогляд, ламаюцца старыя ўяўленні. Але, хоць адразу-ж пасля першай зарплаты Дубовік паклаў на месца ўкрадзеныя ў леспрагасе лейцы і паскі і пачаў працаваць больш старанна, старое яшчэ моцна трымаецца ў яго натуры. І ўсё-ж у адказны момант перамагае новае, выхаванае

Высока ўзняў Горкі ў сваёй творчасці жанчыну-маці, якая дае жыццё дзіцяці, новаму чалавеку на зямлі. Але вялікі гуманіст паказаў пачуцці мацярынства не толькі як біялагічнае сваяцтва маці і дзіцяці. Ён раскрыў хараство і сілу такога вялікага жыццесцвярджала пачуцця, як любоў да жыцця, як прагнасць стварэння жыцця і нянавісць да ўсялякага знішчэння і да тых, хто сее смерць. Маці заўсёды супроць вайны. У адной з цудоўных казак аб Італіі Горкі стварае гераічны вобраз маці, якая забівае горача любімага сына за тое, што ён дзеля асабістай славы стаў ворагам радзімы. Яна сама забівае свайго сына, які прыйшоў губіць людзей роднага горада. І, не будучы ў стане перажыць смерць сына, яна забівае і сябе, але са словамі: «Чалавек — я зрабіла для радзімы ўсё, што магла».

Мы вельмі бегла кранулі толькі адну з важнейшых тэм творчасці А. М. Горкага, і вы бачыце, якое багацце вобразаў, думак і пачуццяў у яго творах. Чытайце-ж Горкага. Яго творчасць — гэта сапраўдны падручнік жыцця!

Алена ЛЕНСУ,

кандыдат філалагічных навук.

агіднай ролі служак каталіцкай царквы—ксяндзоў, паказвае іх антынароднае аблічча.

У гэтым плане вельмі характэрна апавяданне «Суседзі». Пан пробашч, які старому калгасніку Вінцуку здаецца спачатку такім шчырым, ветлівым і добразычлівым чалавекам, гатовым, «як кажуць людзі», аддаць апошнія чаравікі жабраку, аказваецца хітрым і лютым ворагам, а ўся яго добразычлівасць, як выяўляецца ўрэшце, толькі маска—ксяндз трымае сувязі з замежнай разведкай, дае прытулак закінутым у нашу краіну бандытам і дыверсантам, шкодзіць, як можа, новаму ладу.

У адным з лепшых апавяданняў зборніка — «Анэля» — расказваецца аб лёсе беднай сялянскай дзяўчыны, ашуканай і кінутай кулацкім сыном. Аўтар паказвае, як пад уплывам новых грамадскіх адносін, пад уздзеяннем калектыву і калектывнай працы паступова прасвятляецца свядомасць прыніжанай і прыгнечанай у мінулым жанчыны, расце пачуццё яе ўласнай годнасці.

Звычайна кажуць: «Герой раскрываецца ў барацьбе, у сутыкненнях». У апавяданнях А. Чарнышэвіча гэтая барацьба вельмі часта носіць як быццам чыста ўнутраны характар. Герой нібы змагаецца сам з сабою, а сутыкненні з іншымі персанажамі адбываюцца толькі ў канцы твора, як вынік і завяршэнне доўгіх разваг галоўнага героя.

Новы зборнік апавяданняў А. Чарнышэвіча — сведчанне далейшага творчага росту пісьменніка, росту яго майстэрства.

С. МІХАЛЬЧУК

¹ Аркадзь Чарнышэвіч. «Суседзі». Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1956. Стр. 232. Цана 3 руб. 20 кап.

На Бярэзіне

КОЖНАМУ прыемна бачыць вынікі сваёй працы. Але асаблівую радасць прыносяць яны нам — будаўнікам. Усё, што мы ствараем, робіцца ва ўсіх на вачах.

Два гады назад я прыехала на будаўніцтва Васілевіцкай электрастанцыі. Работы толькі пачыналіся. На маіх вачах рос сапраўдны горад з прыгожымі добраўпарадкаванымі дамамі, магазінамі, дзіцячым садам, дзіцячымі яслямі. І нельга было заставацца абыякавай, ведаючы, што ва ўсім гэтым — частачка тваіх рук, твайго сэрца.

Пройдзе нямнога часу, і наша электрастанцыя дасць ток многім раёнам. Гэта будзе адна з магутнейшых электрастанцый у рэспубліцы. Нездарма ёй, як новабудуёлі шостай пяцігодкі, удзяляецца такая вялікая ўвага.

Спецыялісты выбралі месца будучай станцыі ля ракі Бярэзіны, хоць будзе яна цеплавая і асноўным відам паліва з'явіцца торф. Станцыя заўсёды будзе мець неабходную колькасць вады. Месца выбрана цудоўнае. Тут не толькі рака. Побач густы сасновы лес. Прывольна і лёгка дыхаецца!

Зараз будаўнічыя работы на ўсіх участках у самым разгары. І першы наш памочнік — добрая айчынная тэхніка. Тут трактары, бульдозеры, экскаватары, пад'ёмныя краны, самазвалы і многія іншыя машыны.

На будаўніцтве ў нас працуе шмат жанчын, у якіх многаму можна павучыцца. Тынкоўшчыцы Пятруся Жарына, Валянціна Шчыгельская, Надзея Лысенка прыйшлі сюды, калі яшчэ карчаваліся пні. Яны не грэбавалі чарнавой работай. Цяпер яны тынкоўшчыкі 5 разраду. За добрую работу ўзнагароджаны Ганаровымі граматамі. Валянціна Шчыгельская перадавая і ў вучобе: сёлета канчае дзесяты клас вячэрняй школы.

Хачу крыху расказаць і пра сябе. Да прыезду сюды я пяць год працавала ў Парыцкай МТС трактарысткай. Не буду хваліцца, але мяне заўсёды пасылалі ў тыя калгасы, дзе на раллі і сяўбе быў прарыў. Кожную восень за добрую работу і эканомію гаручага прымала ўдзел у раённай сельскагаспадарчай выстаўцы.

Калі пачалося будаўніцтва электрастанцыі, мяне пацягнула туды. Спачатку была матарысткай, але, як толькі пачула гул трактара на будоўлі, вярнулася на трактар. Працавала на тралёўцы лесу, вытралявала ў дзень па 50—60 кубічных метраў. Зіма была ў нас вельмі марознай, але мая машына працавала бесперабойна, што відаць нават па майму заробку. У зімовыя месяцы зарабляла па 1200—1800 руб. Мой трактар працаваў без рамонту 3500 мотагадзін.

Нядаўна мне ўручылі Ганаровую грамату. Я абяцала працаваць з кожным днём лепш. Такое-ж абяцанне даў увесь наш калектыў. Мы вельмі хочам, каб на радасць усім нам хутчэй заззялі агні Васілевіцкай станцыі.

Зінаіда НЕКРАШЭВІЧ,
трактарыстка Васілевіцкай ДРЭС.

Лепшая трактарыстка Зіна Некрашэвіч.

Да пачатку навучальнага года дзеці будаўнікоў атрымаюць добры падарунак — новую дзесяцігадовую школу. Дзецям не церпіцца паглядзець, як ідзе яе будаўніцтва.

Распрацоўка катлавана пад галоўны корпус ДРЭС.

Так выглядае адна з вуліц новага рабочага пасёлка.

Будаўнікі Васілевіцкай ДРЭС на адпачынку.

Фота П. Нікіціна

Закончыць будаўніцтва Васілевіцкай раённай электрастанцыі і ажыццявіць будаўніцтва Віцебскай гідраэлектрастанцыі...

(З дырэктыў XX з'езда КПСС па шостаму пяцігадоваму плану развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1956—1960 гады).

Маладыя тынкоўшчыцы Валянціна Шчыгельская, Надзея Лысенка і Пятруся Жарына на вуліцы новага рабочага пасёлка.

Зваршчыца арматурнага цэха комсамолка Рыта Тэльмінова. Дзённую норму яна выконвае на 150—200 працэнтаў.

Скрыпка

[Апавяданне]

Малюнкi Ю. Пучынскага

ВЫСОКА ўзнямаючы чырвоныя замерзшыя ногі, ходзяць па лузе буслы. Выгляд у іх важны і сканцэнтраваны. Надыходзіць восень, а з ёю і далёкая дарога: ёсць аб чым падумаць. Марылька спыняецца ля старой пазелянелай кладкі і доўга глядзіць на птушак. Ёй таксама хутка ў дарогу, і хто яшчэ ведае, якая доля чакае Марыльку там, за сінняй рысай лесу. На хвіліну робіцца страшна, успамінаюцца словы Міколы, што шчасце не за лясамі, а тут, у роднай вёсцы. Такое ціхае, мірнае шчасце. Вялікая цёплая хата, дзеці, добры працавіты муж. Чаго яшчэ хацець простаі вясковай дзяўчыне? Высока ў небе гудзіць самалёт. Закінуўшы галаву, Марылька сочыць за ім захопленым позіркам: вось яно дзе яе новае дзявочае шчасце! Устрашае косамі і бяжыць па слізкай кладцы на той бераг.

Дома маці ўвіхаецца ля печы. Штосьці там у яе не ладзіцца, цяжкія чыгуны не хочуць станавіцца на свае месцы. Маці злосна арудзе вілкамі.

— Дзе гэта цябе носіць нячыстая зранку? — пытае яна, не паварочваючыся.

— Я, мамачка, настаўніцы кніжкі насіла, — вінавата гаворыць Марылька, забіраючы вілкі з рук маці і становячыся да печы.

— Ох, не давядуць цябе да добра твае кніжкі і твая настаўніца, — уздыхае старая, сядзячы на лаўку і абціраючы пот з разгарачанага твару. — Хіба бабская гэта справа кніжкі чытаць ды на сходы хадзіць? Замуж табе, Марылька, пара. Семнаццаць год, самая пара.

Марылька закусвае губу і моўчкі выходзіць з хаты. Надакучыла ўжо. Апрыкрыла адно і тое-ж: бабская дарога ад печы да парога. А я, можа, у небе хачу лятаць! Настаўніца Надзея Іванаўна казалася, што савецкая ўлада адкрыла перад дзяўчатамі ўсе дарогі. Яшчэ год назад Марылька была проста дачкой і сястрой батракоў пана Янчэўскага. Але гэта было, а цяпер Марылька мае поўнае права стаць кім захоча, нават лётчыцай. І яна ўжо ўсё цвёрда вырашыла. На тым тыдні яна пойдзе з вёскі, дабярэцца да лесу, гэта зусім недалёка, а там чыгунка. На поездзе паедзе яна ў вялікі, самы галоўны горад, Мінск. Там на плошчы, гаварыла Надзея Іванаўна, ёсць высокі чырвоны дом, называецца ён Абком комсамола. Марыльцы варта толькі ўвайсці туды і сказаць: «Я з Заходняй Беларусі, я хачу вучыцца на лётчыцу» — і ўсе ёй дапамогуць. Самае галоўнае толькі сказаць пра гэта маці, бацьку і братам. Спачатку Марылька не хацела гаварыць нічога і ўцячы ўпотаі, але потым вырашыла, што гэта несумленна і баязліва з яе

боку, што трэба сказаць у нядзелю, калі ўсе збяруцца разам. Выйшла на парог маці. Паглядзела на Марыльку ўважліва старымі слязлівымі вачыма і крыкнула з ласкавай строгасцю:

— Схадзі бульбы мне крыху ўкапай. Зусім ты сёння з глузду з'ехала.

Марылька моўчкі бярэ кошык, лапату і ідзе на бульбоўнік. Разгублена кідае яна вялікія ружаватыя бульбіны ў кошык і ўсё думае, думае. Чаму ўсё-такі ніхто яе не разумее? Ну, добра: мама старая, ёй хутка ўжо шэсць дзесяткаў, а браты? Чаму яны ўсе як згаварыліся выдаць яе замуж? І нават Мікола... Ён-жа малады, на тры гады толькі старэй за яе; чаму ён таксама гаворыць аб гэтым неразумным замужстве? Як быццам няма на свеце іншага шчасця, іншай долі. А ўсё-такі смешны гэты Мікола, смешны і добры. У першы раз, калі сказаў ён Марыльцы, каб ішла за яго замуж, яна рассмяялася яму ў твар: «За цябе? За такога доўганага і злоснага бусла? Ніколі!». Моўчкі пайшоў тады хлопец, а яна паціхеньку пабегла за ім і цэлы вечар, прытайшыся за кустамі, слухала, як плакала над рэчкай яго разумная, зусім як жывая, скрыпка. Добра грае на скрыпцы Мікола. Не адно дзявочае сэрца пакарыў музыкант з ільнянымі валасамі і сінімі, як квітнеючы лён, вачамі. Прыгожы хлопец Мікола, ды толькі дурань, — уздыхае Марылька. — Ніякімі калачамі яго з вёскі не выманіць. Калгас, гаворыць, будзем будаваць, няма мужыку іншага шчасця, акрамя зямлі. А хіба можа быць шчасце ў такой маленькай вёсцы, калі навокал незнаёмы, велізарны, таямнічы свет.

У Марылькі доўгія чорныя косы і карыя, ледзь прадаўгаватыя вочы. Твар яе яшчэ па-дзіцячаму круглы: невялікі яркі рот заўсёды ўсміхаецца весела і ледзь насмешліва. Носік у яе прамы, вельмі рашучы, што, гавораць, сведчыць аб цвёрдым характары. Зімой і летам яна смуглая, і незразумела, як нарадзілася такая ў беларускай вёсцы, дзе, куды ні глянь, усё русыя ды зусім белыя. Марылька тоненькая, але моцная, і нясе цяжкі кошык з бульбай, не згінаючыся.

Прышла нядзеля. Увесь тыдзень Марылька рыхтавалася да яе, а раніцай устала і раптам адчула, што баіцца, што зусім не гатова. У нядзелю прыходзілі з усіх канцоў вёскі жанатыя браты Марылькі. У старой хаце адразу рабілася цесна ад піску дзяцей, шумных размоў мужчын, плётак жанчын і едкага дыму самасаду. Гаварылі шмат, перабіваючы адзін аднаго, а ўсё-такі відаць было, што ў кожнага сваё — самае балючае, і гэта сваё толькі і цікавіць па-сапраўднаму. Больш за ўсё гаварылі пра калгас. Хто за, хто супроць. Бабы ярасна крычалі мужыкам: «Вось адбяруць у цябе апошнюю курыцу, та-

ды сам пёўнем закукарэкаеш!..» А ўсё-ж гэта глупства. У Ельцах арганізаваўся калгас, і ніякіх курэй ніхто не адбіраў і як толькі ім не сорам? Найбольш, вядома, крычыць рыжая Зоська. І навошта спатрэбілася Сцяпану ўзяць гэтую кулачку? Марылька памаленьку выбіраецца з-за стала і ўцякае з хаты. Няхай крычаць, ім няма да яе справы. «Каму душу раскры- ваць? Скажу ўвечары бацьку з маці, а заўтра раніцай пайду».

Хтосьці ідзе насустрач. За хмызняком мільгае белая кашуля. Добра было-б, каб Мікола. Развіталіся-б з ім. Яна ады- ходзіць у бок за кусты і чакае. Вядома, гэта ён. І скрыпка з ім, футляр вісіць праз плячо на рамяні. Ідзе напэўна да Сы- моніхі на вечарынку, і яна-ж абяцала яму быць там. Мікола праходзіць міма Марылькі, не заўважаюшы яе. Яна выбягае і крычыць яму ўслед гарэзлівым голасам:

— Паніч, паніч, згубілі гадзіннікі!

Гэта старая прымаўка з адной забаўнай гісторыі, вядомай ім абодвум, і Мікола смяецца, прыцягваючы да сябе за плечы Марыльку. Так яны ідуць, абняўшыся, яна па вузенькай сцеж- цы, а ён па траве побач з ёю. Добра-б вось так разам з Мі- колам дайсці да лесу, сесці ў поезд і прыехаць у абком ком- самола. І вось так усё жыццё разам, усё жыццё побач. Ды хіба адарвеш яго ад гэтай зямлі?

У Марылькі на кофце выштыты васількі і рамонкі. Залатыя рукі ў Марылькі: кожны пялёстак, як жывы; так і здаецца — сядзе зараз на іх ранняя жнівеньская раса. І няма на вёсцы дзяўчыны, прыгажэй за Марыльку. Ва ўсім свеце няма. Хоць і не бываў Мікола ва ўсім свеце, а ведае: няма такой больш.

Ледзь чутна плешчацца ў берагах рэчка Сіняя. Куды бя- гуць яе павольныя, светлыя хвалі? Магчыма — туды, у той га- лоўны горад Мінск, дзе чакае Марылька яе новая дзявочая доля, яе хутакрылая мара? Марылька ўзімае галаву і знізу доўга глядзіць на Міколу. Што гэта ён негаваркі сёння?

Марылька не любіць доўга маўчаць; не гаварыць, дык хоць спяваць. Галасок у яе невялікі, але чысты і далікатны, як звон лясной крыніцы:

«Ой не кувай, зязюленька, рана,

Ды не кажы, што ночанька мала...»

Мікола спыняецца ля вялікай вярбы, якая мастом сагну- лася над вадой.

— Марылька, я кахаю цябе, жыцця мне няма без цябе.

Марыльцы робіцца не па сабе ад яго погляду, ад гэтых гарачых, палячых слоў, але яна храбра смяецца:

— Ну дык што-ж? Зноў скажаш выходзіць за цябе замуж?

— Не смейся, Марылька: мне не да жартаў.

Марылька робіцца сур'ёзнай. Яна садзіцца на ствол вярбы і, ссунуўшы бровы, глядзіць у вадку. Мікола стаіць каля яе, чакаючы прыгавору.

— Добра, — нарэшце гаворыць Марылька. — Ты не можаш жыць без мяне, я не магу жыць без вучобы, — пойдзем са мной у горад.

— Гэта тваё апошняе слова? — пытае ён глуха.

— Так, больш я нічога не магу сказаць, выбірай!

Ён маўчыць. На твары яго такі боль і пакута, што Марыль- ка не можа глядзець і адводзіць вочы.

— Зайграй што-небудзь на развітанне, Мікола, — ціха-ці- ха просіць яна.

Мікола павольна адкрывае футляр. Пальцы яго ледзь пры- кметна дрыжаць. Ён узімае скрыпку высока над галавой і з сілай шпурляе яе прэч.

— Вось табе мая ігра!

Ён ідзе назад па сцежцы, згорбіўшы плечы, ступаючы цяжка, як стары. А Марылька глядзіць на гэтую разумную, павучую скрыпку і плача, а потым ціхенька паднімае яе і нясе далей ад гэтага месца, дзе ўпершыню напаткала яе самае гор- кае ў жыцці пачуццё.

Раніца наступнага дня застала Марыльку ў дарозе. Ву- зельчык са спадніцамі ды кофтамі, дзве-тры любімыя кніжкі, са слязьмі выпрашанае матчына благаслаўненне, вось усё, з чым яна накіравалася да сіняй палоскі лесу на даляглядзе. Гэта быў тысяча дзевяцьсот саракавы год.

* * *

Мар'я Фёдараўна расчыніла вокны — і ў пакой паліўся пах яблыкаў. Там, у вялікім шумным горадзе, адкуль яна толькі ўчора прыехала, з адчыненых вокнаў пахла гарачым асфальтам і бензінавым гарам. За пятнаццаць год яна пры-

звычалася да гэтага, як да адзіных родных абставін. Пра ці- шыню, пра драўляны домик у яблыневым садзе яна думала толькі ў хвіліны крайняй стомы. Тады яна давала сабе слова іменна ў гэтае лета паехаць у адпачынак дамоў, у далёкую па- лескую вёску, але праходзіла лета і аказвалася, што або сына Міколку трэба везці на поўдзень, або старая сяброўка прасі- ла наведаць. Так ішлі непрыкметна гады, ды, па праўдзе ска- заць, і ехаць было сумна: маці з бацькам даўно памерлі, бра- тоў вайна забрала, хату немцы спалілі. Але, відаць, праўду кажуць, што магнітам цягне чалавека зямля, дзе ён упершы- ню ўбачыў свет.

Семнаццацігадовай дзяўчынкай пайшла з дому Мар'я Фё- дараўна. Павяла яе з родных месц крыху дзіцячая, крыху ша- лёная мара лятаць пад аблокі. А ў абкоме комсамола казалі смешнай дзяўчыне ў вясковай кофце, што лятаць цяпер не самае важнае; самае важнае — будаваць.

І Марылька пайшла на будоўлю. Удзень працавала, буда- вала завод, а ўвечары вучылася. Потым прыйшла вайна. І Ма- рылька пайшла на фронт санітаркай. Тады сярод пакут, стог- наў і ўпартай барацьбы за чалавечае жыццё і нарадзілася но- вая Марыльчына мара стаць фельчарыцай. Лятаць было су- джана не ёй, а нейкай іншай Марыльцы. Ну, што-ж... Скончы- лася вайна, і зноў Марылька вярнулася да вучобы. Ужо сту- дэнткай фельчарскай школы яна сустрэла чалавека, які здаўся ёй лепшым з людзей. А праз год зразумела, што памылілася. Муж не хацеў, каб Марылька працавала. Ён лічыў, што жан- чына павінна ўпрыгожваць жыццё мужчыны, а мужчына за гэта яе карміць і апранаць. Марылька пакінула мужа, калі Мі- колку быў адзін месяц. Вучыцца было цяжка, але яна не ад- ступіла, скончыла школу, дабілася свайго, стала фельчарам. І вось цяпер, успамінаючы аб усім гэтым ля акна раённай гас- цініцы, Марылька думае, што не так ужо дрэнна пражыла яна свае трыццаць два гады і што жыццё, уласна кажучы, у самым яшчэ росквіце. Марылька прыкметна раздалася ў плячах, крыху папайнела, але ўсё тая-ж гарэзлівая дзявочая ўсмешка на яе вуснах, усё так-жа ясна і бясстрашна глядзяць на жыццё яе вочы.

Яна сходзіць з драўлянага скрыпучага ганка гасцініцы, ад- чыняе калітку і ідзе ў напрамку лесу, што відаць здалёк. Га- вораць, што ў калгас «Усход» апоўдні ходзіць машына па ма- лако, але Мар'я Фёдараўна хочацца ісці пехатой, па той самай дарозе, па якой пятнаццаць год назад ішла яна ў горад.

Дарога ўліваецца ў лес. Велізарныя сосны падступаюць ушчыльную, у глыбокіх каляінах стаяць лужыны начнога

дажджу. Сарока п'е прыпудраную жоўтым сасновым пылком ваду і храбра глядзіць на жанчыну. «А вось я цябе, зладзейка, за хвост», — смяецца Мар'я Фёдараўна, і птушка, шумна захлопаўшы крыллямі, ляціць у гушчар. Сонца залоціць сасновыя ствалы. Пах смалы стаіць у нерухомым паветры. На душы робіцца так спакойна і радасна, што хочацца легчы тут, на паляны, і ляжаць, бясконца гледзячы ў нябёсы праз сіняе акенца між верхавін.

Зусім проста Мар'я Фёдараўна раптам прызнаецца сабе ў тым, што яе шчасце ўсё жыццё заставалася тут. І калі яна пайшла ад яго і да яго не вярнулася, то вінаваціць у гэтым можна толькі сябе. Яна закрывае вочы і бачыць крывую вярбу над ракой, ссутуленую спіну Міколы і далёка ўбаку, на траве скрыпку. «У нас былі розныя дарогі, — газорыць яна сабе, — і ніхто не захацеў звярнуць са сваёй». Дзесьці сумным, удоўім крыкам кукуе зязюля. І Мар'я Фёдараўна думае: бадай, ніхто не вінаваты, што ўсё склалася так, а не інакш, што Мікола даўно, напэўна, знайшоў сваё шчасце, а ў яе любімая работа і сын. Хіба гэтага мала?

Далей, за лесам, пачыналася балота, а цяпер яго няма. Абапал дарогі сцяною ўстала высокае жыта, якое сям-там пачынала ўжо жоўкнуць. Адрозніваў твар паваяла гарачым ветрам палёў. Сонца ўзнялося высока і моцна прыпекла зямлю. Халадок лесу застаўся ззаду. Жыта, лён, бульба, зноў лён і зноў жыта — няўжо ўсё гэта калгас «Усход»?

На праполцы лёну працуюць дзяўчаты. Разагнуўшыся, яны прыкладаюць рукі казырком да вачэй і глядзяць услед незнаёмай жанчыне ў светлым касцюме і з докторскім саквяжам у руцэ.

Пятнаццаць год — немалы тэрмін у жыцці чалавека. Дзяўчаты, што цяпер паглядалі на яе з такой цікаўнасцю, былі яшчэ дзецьмі, калі Марылька пакідала вёску. Ні яны яе, ні яна іх не пазналі. На хвіліну яна адчувае сябе чужой у родных краях. Але пачуццё гэтае адразу знікае, калі пачынаюцца хаты, знаёмыя старыя хаты ў зарасніках бэзу. Высокая старая жанчына ля плота жне сярпом крапіву, Марылька кланяецца, але старая яе не пазнае. Апусціўшы серп, яна запытальна паглядае на гасцю.

— Цётка Ганна! — смяецца Марылька. — Няўжо не пазнала родную пляменніцу?

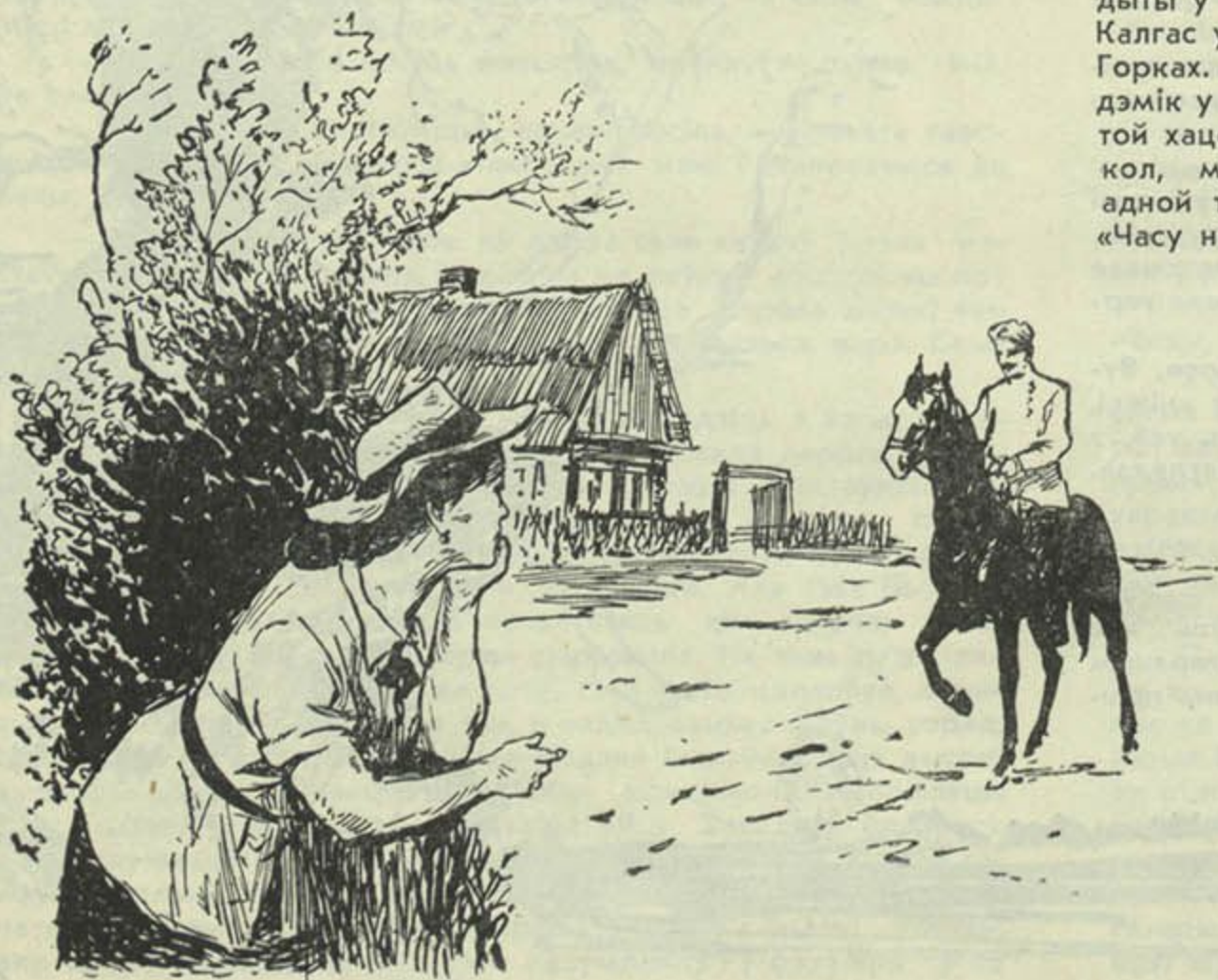
Старая сядзе на мяшок з крапівой, спалохана і радасна пляскае рукамі.

— Марылька! Божа мой! Што-ж не напісала, хоць спаткала-б цябе!

Пасля бацькоў і братоў, якіх няма ўжо ў жывых, цётка Ганна была адзіны родны чалавек на вёсцы. Невестак не трэба лічыць: іх ніколі не любіла Марылька. Ды яны ўжо ўсе, нябось, замуж павыходзілі, і старое сваяцтва забыта, а можа і непрыемна новым мужам.

Ганна абнімае гасцю, і абедзве яны плачуць, не саромеючыся слёз. Яны не ўспамінаюць тых, каго ўжо даўно няма ў жывых, але не плачаць аб дарагіх, блізкіх людзях — вышэй іх жаночы сіл.

Апамятаўшыся першай, Ганна вядзе Марыльку да сябе.

Свежавымытай падлогай і мятай пахне ў хаце; цёмназялёныя ахапкі гэтай духмянай травы ляжаць на падаконніку. Велізарная печ, стракатыя даматканыя палавічкі, высокі ложка з гарой ружовых падушак — як гэта ўсё знаёма і як даўно не бачыла гэтага Мар'я Фёдараўна.

Яшчэ не прасохлі слёзы на вейках, а вочы ўжо смяюцца. Як быццам вярнулася дамоў з далёкага плавання. Тут усё асаблівае, усё як з даўняга сну. Ёй здаецца, што вада ў грывучым бляшаным рукавыніку пахне дзяцінствам. Жорсткі ільняны ручнік і пах мяты — тое-ж дзяцінства. Хоць і басаногое і часта галоднае, але ўсё-ж дзяцінства з усімі яго цёмнымі і светлымі бакамі.

У кутку, дзе калісьці віселі абразы, — вялікі партрэт вельмі падобнага на Ганну мужчыны ў ваеннай форме. Гэта Васіль — сын цёткі Ганны.

— Ого! — гаворыць Марылька, разглядаючы партрэт, — Васілёк палкоўнікам стаў. А ці даўно мы з ім гусей пасвілі разам?

— Ды і ты, нябось, не адстала, — смяецца задаволеная Ганна. — Доктарка, не абы-хто.

Ганна збірае абедзю, хутка і лёгка ходзіць па пакоі. Марылька любуецца ёю: няма старасці на гэтую цётку. У свае шэсцьдзесят год — прыгажуня хоць куды і працуе, відаць, як і раней, за траіх.

— А ты што-ж гэта, — жартуе яна, — з калгаса выйшла? Чаму ў рабочы час дома крапіву жнеш?

— Якое там, — адмахваецца Ганна, — быццам без мяне калгас устаіць. А крапіву жнем на ферму, таўчэм яе і птушак падкормліваем.

Ганна даўно пісала Марыльцы, што прызначылі яе загадваць птушкафермай, што работай сваёй задаволеная і не памянхала-б ні на якую іншую.

Вельмі хочацца Марыльцы спытаць пра старшыню, пра Міколу. Спытаць папросту, не тоечыся: ці шчаслівы ён з жонкай, ці ёсць дзеці? Але спытаць чамусьці цяжка. Ганна яшчэ падумае, што дзеля яго яна прыехала сюды.

— А што-ж Міколку не прывезла? — пытае Ганна, ставячы на стол талерку з ягадамі.

— На дачы ён, з дзіцячым садамі. І я ненадоўга, на тыдзень не больш.

— Ну, гэта ты мне і не кажы: не пушчу, — строга заяўляе Ганна. — Пакрыўдзіць мяне прыехала.

Марылька смяецца, бачачы злосна нахмураныя бровы Ганны, і раптам зусім лёгка, як-бы незнарок, пытае:

— Ну, а Мікола што? Усё старшыней? Усё на скрыпцы грае?

Ганна пясчотна глядзіць на Марыльку і ківае пальцам:

— Успомніла-такі старое каханне.

— Якое там каханне, — збянтэжана ўсміхаецца Марылька. — Мы, напэўна, і не пазналі-б цяпер адзін аднаго.

Ганна расказвае пра Міколу з матчынай ласкай і гонарам, як пра свайго Васіля. Добры, правільны чалавек Мікола. Прышоў у армію ў развалены калгас, палавіна вёскі згарэла. У першую зіму жонку пахаваў, даўно яна хварэла. Уначы бандыты ў яго стралялі, руку прастрэлілі. А нічога, выстаяў. Калгас у мінулым годзе ў мільянеры вывёў. Сам вучыцца ў Горках. Дабіваецца вышэйшую адукацыю атрымаць. Свой акадэмік у калгасе будзе... Адно дрэнна: бабылём ходзіць, у пустой хаце над кнігамі адзін, як сыч, сядзіць вечарамі. Бабы вакол, маладыя бязмужнія, смяюцца: няўжо для цябе ні адной тут не знойдзеца, акадэмік? А ён толькі жартуе: «Часу няма, працаваць трэба, хлеб рабіць».

І чаму так павесялела раптам Марылька, чаму агнём запалалі шчокі? Яна і сама не ўцяміць, чаму ўсё пасвятлела кругом... Каб неяк захаваць сваё хваляванне, яна абыякава пытае:

— А дзеці ёсць у яго?

Ганна адмоўна качае галавой і зноў хітра ківае пальцам. Да чаго-ж добра ўсё разумее гэтая цётка, нават больш самай Марылькі.

Увечары Ганна ідзе на ферму. Мар'я Фёдараўна застаецца адна. Цень ад вялікай рабіны паступова гусцее, расце і падпаўзае да прыступак ганка, да ног Мар'і Фёдараўны. Вельмі ціха вакол. Толькі ў куратніку глуха мармычуць куры, уладжваючыся нанач, ды дзесьці бразгоча калодзежны ланцуг. Мар'я Фёдараўна падыходзіць да плота, які ледзь да грудзей дастае, апіраецца на яго локцямі і глядзіць на дарогу. У белай кашулі едзе коннік. Конь ляніва перабірае стройнымі сухімі нагамі. Мужчына глядзіць у бок Ганчынай хаты. Мар'і Фёдараўне здаецца, што ён углядаецца ў яе, хоць вачэй яго не відаць. Яна не можа зразумець: вігвалі яго вала-сы ці яны проста сівыя? Як-жа павольна ідзе конь!

Фарба залівае смуглыя шчокі жанчыны, пальцы ўпіваюцца ў плот. Не, гэта не ён! Але чаму-ж ён смяецца? Як у ранняй маладосці, простае і штодзённае ёй здаецца цудоўным.

— Ты зусім не змянілася, Марылька, — гаворыць Мікола, саскокваючы з каня і працягваючы ёй руку. — Але вырасла, — падумаўшы, дадае ён, як быццам перад ім дзяўчынка.

— Ты таксама вырас, — ціха смяецца Мар'я Фёдарайна, глядзячы яму ў твар. — Акадэмік...

— Мне Ганна сказала, што ты прыехала, — крыху неўпапад гаворыць ён. — Я сустрэў яе па дарозе.

— Дык вось чаму ты здалёк пазнаў мяне! — крыху сумуе яна, што ўражанне цудоўнага яе пакідае.

— Не, — проста адказвае Мікола, — я і без таго пазнаў-бы цябе здалёк.

— Што-ж ты, мільянер, на жывой сіле раз'язджаеш? Гэта-ж не ў модзе.

Яна выходзіць за калітку і гладзіць аксамітную шыю каня.

— Прывычка, Марылька. Я-ж стары кавалерыст, — усміхаецца ён.

Як быццам не мінула пятнаццаці год. Як быццам увечары, пасварыўшыся з-за глупства, рассталіся хлопец з дзяўчынай, а сёння кожны гатовы прызнаць сябе вінаватым. Мікола прыкручвае повад каня да слупка.

— Пойдзем да рэчкі, — ціха гаворыць яна, і голас яе ўздрыгвае. Магчыма таму, што к вечару пахаладнела.

Спакойна цячэ ў пясчаных берагах скромная рэчка Сіняя. На месцы старой кладкі, праз якую часта бегала босая Марылька, з'явіўся масток з поручнямі: на гары за ракой школа, і масток будавалі, відаць, для дзяцей.

— А рэчка наша быццам пабольшала, — гаворыць Мар'я Фёдарайна, спыняючыся ля старой вярбы.

— Ніжэй плаціна, гідрастанцыя, вось яна і разлілася.

Людзі з роднай вёскі і гідрастанцыю пабудавалі і багаццямі сталі, а вярба ўсё так-жа палоща свае зялёныя кудры ў празрыстых хвалях рэчкі.

— Чаму ты ніколі не пісала, Марылька? — пытае Мікола, нясмела дакранаючыся руці Мар'і Фёдарайны.

— А навошта? — ціха адказвае яна. — Хіба ты кінуў-бы калгас дзеля мяне?

— Не, не кінуў-бы, — цвёрда адказвае Мікола.

Ужо зусім сцімнела. На тым беразе ў вёсцы ўспыхнулі агні. Запахла моцна аірам, якога шмат каля ракі. Гледзячы на неба, Мар'я Фёдарайна ўспамінае, як аднойчы Мікола склаў вершы, дзе расказвалася, як пастух-месяц выгнаў на поле-неба свой залаты статак-зоркі. Ці памятае іх Мікола? Ён ціха смяецца:

— Неразумныя вершыкі. Чаму ты іх не забыла?

Яна хоча сказаць, што ў яе наогул добрая памяць, але замест таго гаворыць:

— Добра тут у вас, Мікола. Засумавала я па ўсяму роднаму.

Ён аб нечым думае. Густы цень галін скрывае яго вочы. Дзесьці за ракой спяваюць дзяўчаты. Магчыма, тыя, што сустрэліся Марыльцы на ільняным полі.

— Чаго-ж сумаваць? — нечакана злосна гаворыць Мікола. — Хіба чалавеку заказана жыць там, дзе сэрца жадае? Напэўна ў горадзе табе лепш: выгоды, камфорт.

Марылька не адразу разумее, аб чым ён гэта. Ах, яна-ж сама сказала, што засумавала па родных мясцінах. Толькі чаго ён злуецца?

— Акрамя сэрца, — гаворыць яна, крыху пакрыўджана, — у чалавека ёсць яшчэ нейкі абавязак. У горадзе ў мяне не толькі выгоды, але і работа.

— Даруй, Марылька, — мякка гаворыць ён, — што раптам нагрубіў. І па якому праву?

Яна знарок маўчыць. Няхай ён гаворыць, а яна проста будзе слухаць, хоць да раніцы. І ён гаворыць. Аб тым, што сачыў за кожным крокам яе жыцця, чытаў усе яе пісьмы да Ганны, што ніколі не забываў яе, хоць і ведаў, што іх шляхі разышліся назаўсёды. І чамусьці ўжо зусім недарэчы ён расказвае ёй аб тым, што к восені яны дабудуюць свой медпункт...

Позна. Яны павольна ідуць назад па сцежцы. Конь адважэйся і з хрустам шчыпле ля плота траву.

— Цябе пракаліся дома, Мікола, — хітруе Мар'я Фёдарайна, падаючы яму руку.

— А мяне няма каму чакаць, Марылька, — адказвае ён са смуткам і надзеяй.

І, напэўна, зусім так, як насмешлівыя калгасныя нявесты, яна гаворыць ласкава:

— А скрыпка твая таксама цябе не чакае?

Нават у густым змроку відаць яго шчаслівая, крыху разгубленая ўсмішка. Моцна сціснуўшы абедзве Марыльчыны рукі, ён гаворыць ціха і вельмі сур'ёзна:

— Чакае, Марылька!.. І цябе чакае...

Чаму сумуюць дзяўчаты

ВЯЛІКІ трохпавярховы дом са светлымі сценамі і велізарнымі вокнамі стаіць на ўзгорку і ад гэтага здаецца яшчэ вышэй. Прасторныя, светлыя пакоі, па 4—5 чалавек у кожным, свой клуб, ленкуток, пакой для прыездных, кухні, умывальнікі, душ... Поўгода назад, калі засялялі гэты дом, адміністрацыя будаўнічага трэста № 8 радалася: «Нарэшце створым узорна-паказальны інтэрнат...»

Праўда, у першыя-ж дні выявілася, што насельніцтва цэлага паверха не можа гатаваць абед на адной пліце, што дровы заўсёды сырыя, што ў пакоях няма фіранак, графінаў, люстэркаў і многіх іншых «дробязей», без якіх цяжка абыходзіцца. Усё гэта вельмі непрыемна, але, бадай, неминуча ў новым інтэрнаце, і адміністрацыя трэста, хоць і павольна, усё-ж спрабуе ўладзіць чыста бытавыя непаразуменні.

Але ёсць іншыя канфлікты, у якіх не адразу разбіраешся. Чаму, напрыклад, у вялікім і ў асноўным добраўпарадкаваным інтэрнаце дзяўчаты адчуваюць сябе закінутымі, скардзяцца на смутак, а многае з таго, што робіцца для іх, не выклікае пакуль ні цікавасці, ні спачування?

— Самы сумны дзень — нядзеля, — часта можна пачуць ад дзяўчат. — Так хоць на рабоце час ляціць, а тут цэлы дзень не ведаеш, куды падзецца.

У інтэрнаце вельмі добры ленкуток: светла, утульна, на сталах шахматы, шашкі, шмат часопісаў. Чаму ўсё-ж рэдка заглядаюць сюды дзяўчаты?

... «Бюллетень ВЦСПС», «Советские профсоюзы», «Партийная жизнь», «Коммунист Беларуси», «Блакнот агітатара», «Всемирное профсоюзное движение»... — што гэта: бібліятэка партыйнай і профсаюзнай школы ці ленкуток інтэрната, дзе жывуць дзяўчаты, якія скончылі па 7, а часам і менш класаў?

— Падумаць толькі: ніводнага жаночага, ніводнага маладзёжнага часопіса! — скардзіцца выхавальнік Аляксандр Іванавіч Яфрэмаў. — Ды мне самому часам цяжка асіліць усю гэтую літаратуру. А потым яшчэ гавораць, што нашы дзяўчаты нічым не цікавяцца...

Такія размовы сапраўды можна пачуць, асабліва пасля таго, як наладжваецца (а часцей зрываецца) чарговая лекцыя. Многае залежыць ад тэматыкі. Вельмі рэдка закранаюцца пытанні маралі, культуры паводзін, выхавання ў калектыве — усё тое, пра што любяць пагаварыць вечарамі ў пакоях інтэрната. Але самае галоўнае, бадай, не ў тэме, і тыя, хто гаворыць: «Дзяўчатам сумна слухаць аб палітыцы», — памыляюцца. Адзіная-ж лекцыя ў гэтым годзе, якая мела сапраўдны поспех, — была лекцыя аб міжнародным становішчы, ярка, цікава, даходліва прачытаная прыездным лектарам ЦК КПБ.

А вось Першамайскі райком комсомола і абласное таварыства па распаўсюджванню навуковых і палітычных ведаў амаль не цікавяцца якасцю і даходлівасцю прачытанага.

Калі ў сярэдзіне мая ў клубе інтэрната сарвалася гутарка аб рэлігійных святах, выхавальнік і члены бытсовета былі вельмі незадаволены: тэма важная, патрэбная, многія дзяўчаты на вялікіх хадзілі ў царкву. Але калі-б каму-небудзь з іх удалося зазірнуць у канспекты лектара, ён-бы не стаў шкадаваць аб тым, што гутарка не адбылася. Напышлівай «вучонай» мовай на 17 друкаваных старонках выкладаецца гісторыя рэлігійных свят з часоў Озірыса ў старажытным Егіпце. А да гэтага яшчэ ўступ лектара, дзе на двух старонках гаворыцца аб выкананні плана пятай пяцігодкі, аб задачах шостае пяцігодкі, аб усеагульным працоўным уздыме. І ўсё гэта агульнымі дзяжурнымі фразамі, амаль без усякай сувязі з тэмай.

Не будзе перавелічаннем сказаць, што ў такім няўменні ўлічваць узровень, густы, узрост, у адсутнасці чыста чалавечай гібкасці і тонкасці падыходу да людзей крыецца прычына ўсіх няўдалых захадаў і безліч «унутраных канфліктаў».

Клуб побач. Але туды не ходзяць нават на танцы: і хуліганаў шмат, і білеты па 3—4 рублі. Спрабавалі наладжваць

удзень бясплатныя танцы — толькі для сваіх, але дзяўчаты нечакана адмовіліся танцаваць пад радыёлу. Загадчык клуба тлумачыў: «Яны вясковыя, толькі пад гармонік прызвычаліся». Але камендант Антаніна Платонаўна Дзянісава заўважыла:

— А якія пласцінкі вы ставіце! Многія-ж дзяўчаты не ўмеюць танцаваць ні танго, ні факстрот. Дык пастаўце на радыёлу вальс ці кадрыль, а не круціце да знямогі «лінду»!

— Няхай прывыкаюць танцаваць па-гарадскому...

— А чым полька горш факстрота? Нарэшце, дайце час, каб яны самі захацелі танцаваць па-вашаму, а то як з паштоўкамі атрымаецца, — махнула рукой Антаніна Платонаўна.

Цікавая дробязь. Калі ўсяліліся ў інтэрнат, адміністрацыя пастанавіла: «Ніводнага цвіка ў сцяну». Рабілася гэта не толькі, каб захаваць тынкоўку, але і для таго, каб ачысціць пакоі ад аляпаватых паштовак з прастрэненым сэрцам і галубкамі. Але ў клопатах аб цвіках забылі развянчаць паштоўкі. У выніку цвікоў у сцяне няма, а паштоўкі ў вялікай колькасці красуюцца і на тумбачках і на акуратна засцеленых ложках.

Смешнай, недарэчнай і вельмі крыўднай была спрэчка з адміністрацыяй з-за...хлопцаў. Усім падабалася, што ля ўваходу ў інтэрнат стаіць швейцар: значыць сюды не пройдуць ні п'яныя, ні хуліганы. Але калі будком з самым добрым намерам загадаў не прапускаць у інтэрнат наогул ніводнага пабочнага чалавека, дзяўчаты абураліся. Яны не сароміліся, калі ў адказ пачулі: «Кавалеры вам патрэбны?»

— А што здарыцца, калі нашы хлопцы і пасядзяць у нас да 10—11? Няўжо мы ў сваіх пакоях парадку не зможам утрымаць?

Выхавальнік і камендант знайшлі ўдалую форму кампрамісу: уваход у інтэрнат да 11 гадзіны з прад'яўленнем дакументаў і з дазволу той, да каго прыйшлі. Трэба сказаць, што маленькія калектывы пакояў здолелі самі стварыць у інтэрнаце той добры тон, аб якім клапаціцца адміністрацыя. Калі да адной з дзяўчат прыйшоў падвыпішы хлапец, то ад суседак больш за ўсё дасталося ёй-жа самой: «З-за цябе пра ўсіх нас дрэнна падумаюць. Кажаш, не вінавата? Дарма: ведай, з кім водзіш знаёмства»...

У кожным пакоі сваё ўнутранае жыццё. У 53, напрыклад, — самыя дружныя. Рая Каранёва двума трамваямі на другі канец горада ездзіла, а перайсці ў другі інтэрнат, бліжэй да работы, не захацела: шкада расставіцца з дзяўчатамі. У 33, наадварот, — доўгі час спрачаліся, затое зараз вадой не разальеш. У 12-м жывуць маладыя спецыялісты. Яны ўздыхаюць, успамінаючы студэнцкія гады: як было весела, як цікава, а галоўнае — усе былі свае. А тут нібы сцяна паўстала паміж імі і астатнімі жыхарамі інтэрната. Не разумеюць тэхнікі, што самі-ж вінаваты: нічога не зрабілі, каб устанавіць кантакт з дзяўчатамі-работніцамі.

Няма пакуль што ў інтэрнаце вялікага згуртаванага калектыву. Няма таму, што адзін выхавальнік не ў сілах справіцца з усім, у чым яму павінны дапамагаць камсамольскія і профсаюзныя органы.

Комсамольцаў у інтэрнаце мала. Як ні дзіўна, але многія дзяўчаты, прыехаўшы з вёскі ў абласны цэнтр, іменна тут выбываюць з камсамола. Ніхто не цікавіцца: ці стаў чалавек на ўлік, ці плаціць узносы. І наогул ніякай работы з дзяўчатамі камсамол не праводзіць. Франц Міхневіч (сакратар самай вялікай у трэсце камсамольскай арганізацыі СУ-2) адкрыта прызнаецца, што большая частка з 33 чалавек, якія ў яго на ўліку, — «мёртвыя душы». Але на пытанне, як-жа палепшыць справу, можа адказаць толькі «ў агульным маштабе»:

— Падняць работу на высокі ўзровень...

Што значыць гэта практычна, няясна і самому камсору.

* * *

І ўсё-ж калектыв ствараецца. Павольна, крапатліва, па дробязях робіць гэтую вялікую справу выхавальнік інтэрната.

Аляксандру Іванавічу Яфрэмаву ўсяго 28 год, і многія ў інтэрнаце называюць яго проста Сашам. Да Сашы звяртаюцца літаральна з усім, пачынаючы ад выпадковай сваркі ў пакоі, канчаючы няправільнай аплатай па нараду. Ён часам сам сябе жартам называе «нянькай».

Але заслуга яго не толькі ў асабістым аўтарытэце.

Стаялі ў ленкутку шашкі — ніхто іх не чапаў. Яфрэмаў арганізаваў шашачны турнір, і зараз многія дзяўчаты змянілі «падкіднога дурня» на шашачную дошку.

Пераможцы турніра атрымалі прэміі: аповесці Пановай, «Да новага берага» Лапіса, «Угрум-рака» Шышкова.

Усё больш народу збіраецца вечарамі ў ленкутку. Новыя людзі ўваходзяць у актыў інтэрната. Доўгі час бытсовет займаўся пераважна санітарнымі пытаннямі, а вось на апошнім пасяджэнні было намечана шмат цікавага: наладзіць у ленкутку выстаўку вышывак, абсталяваць на дварэ спортпляцоўку, арганізаваць спартыўныя секцыі, гурткі самадзейнасці, крою і шыцця...

Многае залежыць ад таго, ці будуць ажыццёўлены гэтыя планы. Маленькія парасткі калектыву яшчэ настолькі кволыя, што могуць зноў завянучы, калі іх не падтрымліваць пастаянна.

Р. МІХАЙЛАВА

г. Віцебск

* * *

Што ты, ягада-каліна,
Так нядоўга красавала!
Што так рана ўскрай даліны
Цвет абсыпалі галіны!

Можа ветрам пазрывала!
Ці туманам патачыла!
Ці дажджом паабівала,
Калі бура бушавала!

Што пакліча мяне ў госці,
Дамаўлялася дзяўчына,

Калі ў лузе над далінай
Будзеш ты цвісці, каліна.
Абцяла, што па пошце
Прыдуць пісьмы заказныя.
А сама не піша штосьці,
А сама не кліча штосьці...
Ціхім стукам сэрца ные,
І чакаю дзень пры дні я...
На каліне-ж пры даліне
Спеюць ягады буйныя.

Ніл ГІЛЕВІЧ

ЖОДЗІНСКІЯ ПРАЯВЫ

Фельетон

НА СТАЛЕ — адна талерка з малочным супам, другая з абы-як нарэзанымі кавалкамі халоднай свініны. Каля стала — дзяўчынка-падлетак у форменным школьным плацці. Твар усхваляваны: яе мучыць сорам і едкі ўнутраны боль. Яна трымае перад сабой разгорнутую кнігу, але чытанне, відна, не кранае, не даходзіць да свядомасці.

На жалезнай койцы, пакрытай шэрай коўдрай, спіной да хаты ляжыць мужчына...

— Чаму ты не ясі? — шэптам пытаюся я ў дзяўчынку.

У адно імгненне вочы яе заплываюць слязьмі, і ў адказ яна толькі адмоўна круціць галавой. Я не ведаю, як мне трымацца далей. Вострае адчуванне жаласці балюча сціскае сэрца.

— Ты еш, еш, не звяртай на мяне ўвагі, — зноў кажу я, не ведаючы, з чаго пачаць непрыемную гутарку.

У адказ яна зноў толькі адмоўна круціць галавой...

...Мужчына — прачнуўся, ці можа ён і не спаў — нарэшце, павярнуўся на ложку і, не хаваючы незадавальнення, неахвотна ўстаючы з пасцелі, коратка не то спытаў, не то папярэдзіў:

— Ну?

Гэта адносілася выключна да мяне.

— Мне хацелася сустрэцца з вашай жонкай, але яе няма... Прабачце, што даводзіцца турбаваць вас...

У мужчыны, як і ў дзяўчынку, на твары быў адбітак тых збытаных пакутлівых пачуццяў, якія цяжка адразу прачытаць і акрэсліць нейкім адным словам.

— Няма... Толькі што выйшла.

Выгляд гэтага чалавека зусім падсвядома выклікаў спагаду. Наўрад ці мог ён быць замешаным у гэтую непрыемную справу, у якой мне трэба было разабрацца. Мужчына, відна, таксам зразумеў мае спагадлівае маўчанне і ўжо значна мякчэй, чым адразу, пасля некаторага маўчання, сам дапамог у цяжкім становішчы.

— Вы, мусіць, таксама ўсё па гэтым-ж?..

Мы разумелі адзін аднаго.

— Па гэтаму...

Ён нервова пачаў шукаць у кішэнях папярсы і запалкі. Карабок выпаў з яго натруджаных рук, і пакуль ён паднімаў яго з падлогі і закурваў, зноў нейкае ўнутранае пачуццё зусім упэўнена падказала мне: не, гэты чалавек тут ні пры чым.

— Каб вы ведалі толькі, якія ў нас тут агіднасці...

Часткова я ведала...

* * *

У Жодзіне, у сельсавеце, на пытанне, як маецца мая знаёмая бабулька, не далі нават дагаварыць імя, весела замахалі рукамі.

— Жыве, жыве, толькі што ў сельсавеце прыходзіла... Толькі што разбіралі чарговы канфлікт — плот.

— Даруйце, які плот і з кім канфлікт?

— Звычайны плот, на гародзе. Не падзялілі з дачкой.

— Чаму з дачкой? У Дорзінай-жа сын, настаўнік.

— А-а, вы пра Дорзіну... Так, у яе сын, настаўнік... Але яе ўжо няма.

— Памерла?!

— Не, жывая. Сын завёз яе ў Віцебск, да дачкі. Цяпер усё ў парадку. Плаціць ёй аліменты...

— Як гэта «плаціць аліменты» — сын: маці! — і «ўсё ў парадку»?!

Старшыня і сакратар толькі развялі рукамі: а што, моў, яшчэ з ім зрабіць?..

...Анну Ігнатаўну Дорзіну я стрэла ў Жодзіне тры месяцы назад. Выгляд у яе быў жахлівы. Яна не памятала, колькі дакладна ёй год: 82, 83 ці 85. Худыя згорбленыя плечы прыкрываліся лахманамі. Нямытая і нечасаная сівая галава трэслася ад старасці і ад горкіх пераблытаных матчыных думак...

— Дзетачкі мае! — плачучы, паўтарае старая, не ведаючы, дзе ёй шукаць дапамогі. — Як вы былі маленькія, вам-жа ўсім хапала каля мяне месца. Я-ж вас каля сваіх грудзей грэла, калі вы, бывала, прыбягалі з вуліцы, змерзлыя і халодныя... Сама на падлозе спала, а вас на ложку ўкладвала, апошнюю скарыначку паміж вамі дзяліла... А зараз, да каторага з траіх ні паткнуся, дык ні ў кога для мяне няма месца...

Слухаць гэты стогн змучанага сэрца было немагчыма...

Колькі бяссонных начэй правяла гэтая старая над калыскай сваіх дзяцей, вартуючы іх сон і адганяючы хваробы! Колькі разоў не даела, не апанулася, як людзі! Колькі, мусіць, слёз выліла, пакуль «вывела ў людзі», пакуль не згубіла сваёй красы, маладосці і сілы!

І вось старая, хворая, нікому непатрэбная, пайшла яна — маці — у «куток» да чужых людзей, жыць «кватаранткай» за 50 рублёў у месяц, носячыся па суседскіх печах са сваім гліняным гаршчочкам — адзіным, што зарабіла, што заслужыла ў родных дзетак...

А тут-жа поруч, за высачэзным парканам, за надзейнай вартай — сабакай-ваўкадавам — у баку ад вуліцы, ва ўласным новым доме жывуць яе родны сын і нявестка, абое настаўнікі, абое даўно ўжо самі бацькі, выхавальнікі не толькі сваіх, а і людскіх дзяцей (няхай не крыўдуюць, калі вучні завуць іх за вочы няйначай, як «Косцік» і «Верка»).

Вось яны ідуць, сын і нявестка, па вуліцы, стараючыся не пазіраць у чужое акно, праз якое праводзіць іх погляд выплаканыя вачэй старой маці. Але яна не мае права скардзіцца.

Яны, Дорзін Канстанцін Дамінікавіч і Міхайлоўская Вера Фёдораўна — плаціць ёй «аліменты», аж цэлых 200 рублёў у месяц!

...І вось тут, у сельсавеце, праз тры месяцы пасля першай сустрэчы са старэнькай Дорзінай выявілася, што, нарэшце, ад яе «пазбавіліся». Сам сын адвёз яе ў Віцебск. І ў дарозе, мусіць, сароміўся перад людзьмі назваць яе «мамай»...

Пра якую-ж тады «бабульку» зноў ішла размова ў сельсавеце?

— Дорзінай няма. Да дачкі адвёз сын! — з яўным задавальненнем, што з адной «непрыемнай справай» пакончана, казалі старшыня і сакратар. — А гэта Дабравольская Тадора Рыгораўна.

— Што, таксама крыўдзіць дзеці?

— Ды як вам сказаць: яна прыйдзе скардзіцца да нас — выходзіць, што дзеці вінаваты. Яна ў дачкі жыве. Пойдзем да іх, каб разабрацца, дачка кажа, што маці вінавата... Дачка адчыніць зімой дзверы ў матчынай пакой, каб холад нахадзіў. А маці вылье бруднае вядро на плот, якраз у дачкі пад акном, або будзе дасмерці збіваць курыцу, калі тая ступіць на яе «соткі». А з тых «сотак», бачыце, яшчэ толькі што снег сышоў...

У такіх вась адносінах «бацькоў і дзяцей» і трэба было разабрацца.

Дачкі дома не было. А маці, моцная і на выгляд куды маладзейшая за свае гады, стрэла мяне неспакойным бегаючым позіркам і цэлым патокам брудных звестак пра дачку... Скажу шчыра: і запушчаны пакой (такая моцная старая магла-б трымацца куды дасціпней), і гэты бегаючы погляд з аглядайкай на дзверы: ці не падслуховае дачка (у абедзвюх гэта зрабілася ўжо «стылем»), і, галоўнае, лёгкасць, з якой ліўся гэты брудны патак на галаву роднай дачкі (бясспрэчна вартай маткі!), не выклікалі ў мяне ні спачування, ні павагі да старасці, ні жадання «аблегчыць» яе «пакутлівы лёс».

— У чым-жа ўсё-такі справа?

— Не мірымся, — лёгка, з нейкай нават заўзятай веселасцю, нібы семнастка, паведаміла старая.

— За што не мірыцеся?

— Я пастаўлю ў печ гаршчок, а яна адсуне. Бач, ёй цесна.

— Ну і што-ж?

— А на чорта мне яе гаршкі. Я свой таксама хачу варыць.

— І гэта ўсё?

— Чаму ўсё? Я «соткі» пасаджу, а яе куры ходзяць...

— Дык што яны робяць, тыя куры, вашай бульбе, калі і паходзяць трохі?

— Няхай яны павыдыхаюць. Яна мяне злае, скляне кожны раз, а я буду яе курэй пасвіць на сваіх «сотках».

— Дык мусіць-жа і вы не застаецеся ў даўгу — і склянеце і злаеце?

— А што-ж? І скляню. І злаю.

І гэтая старая жанчына бессаромна паўтарае ўвесь той бруд, якім абліваюць яны адна другую — маці і дачка.

— Дык вы-ж родная маці і родная дачка!

Стрымацца ад абурэння немагчыма.

— Ну і што-ж, што маці і дачка? — усё з той-жа лёгкасцю, бяздумна і бессардэчна адказвае старая.

Больш гаварыць няма пра што.

У другім пакоі цераз кухню (са злашчаснай печчу) жыве дачка з зяцем і ўнукі: старэйшы, Барыс, адслужыў ужо армію. Працуе і вучыцца. Вучацца ў школе і двое малодшых: Ніна ў сёмым класе, Шурык у трэцім.

Мне добра зразумелы цяпер сорам і слёзы дзяўчынка-сямікласніцы. Я разумею цяпер і гэтага стомленага прыгнечанага мужчыну.

— Каб вы ведалі, якія тут у нас агіднасьці! — закашляўшыся ад табачнага дыму, цяжка паўтарае ён. — Дачка варта маці. Яна мая жонка ўжо 23 гады, але я не магу ні апраўдваць яе, ні заступацца... Яны варты адна другой... Поўгадзіны назад была бойка... Усё за гэтыя «соткі» няшчасныя. І адной і другой усё мала зямлі... І добра, што спазніліся... Усёроўна не пагаварылі-б з ёй, як з чалавекам. А брудна наслухацца паспелі і там, — ён няпэўна махнуў рукою ў кірунку цёшынай бакоўкі... — Іх у нас трое, — кінуў ён на дачку. — Вучні. У яе вунь экзамены вось-вось пачнуцца, а маці і бабка, як сашчэпяцца, дык мала што да слёз кожны раз давядуць, а з хаты дзяцей павыганяюць. Гэта пакута, а не жыццё...

Мужчына доўга маўчыць, курыць, кашляе і раптам паведамляе:

— Я гэтую хату пасля вайны па дошчачцы, па бярвяну збіраў і будаваў. І вось пакідаю яе. Кідаю хату, дзяцей. Не магу так далей жыць. Я вымушаны шукаць сабе працу, куток, каб потым нешта прыдумаць з дзецьмі... Іх-жа нельга пакінуць з гэтымі вар'яткамі...

Зноў тужлівае маўчанне. Дзяўчынка плача. На сталае стаіць халодная яда...

— Вы селі-б ды паабедалі.

— Паверце, душа нічога не прымае. Не магу.

— Ну, усё-такі, чаму так здарылася? Чаму такія дзікія адносіны? Чым яны займаюцца, апрача сварак і бойкі?

— Нічым. Цешча ўсё жыццё пражыла «на лёгкім хлебце»: гандлявала самагонкай, выменьвала на выгаднае тое, што ёй не выгадна, мела справу з усякім збродам... Думаеце, у маім гэтым пакоі гэтага таксама не было-б?.. Я—чалавек працы (слесар-механік па спецыяльнасьці). Я і сам люблю выпіць ды зараз і п'ю... Але гандляваць самагонкай, як мая цешча, не жадаю!.. Яна-ж простая сялянка, а паглядзіце на яе, падобна яна на спрацаванага чалавека?

Не, гэтага пра старую Дабравольскую сказаць нельга.

А Шавелеў Аляксей Сцяпанавіч просьціць:

— Калі ўжо вы з рэдакцыі, напішыце, калі ласка, пра ўсё гэта. Пра маю жонку Яўгеню Якаўлеўну, пра гэтую шкодную старую. Праўда, самі яны, калі і дойдзе да іх ваша записка, не звернуць на яе ўвагу. Але-ж, можа, хоць людзі аглянуцца; можа, пабочныя людзі хоць заступяцца за маіх дзяцей. Сам я не магу гэтага зрабіць. Абедзве яны ведаюць і прызнаюць толькі... кулак і палку. А я не магу біцца, не магу ўзняць руку...

...Сапраўды, таварышы, няўжо ў нашых умовах нельга знайсці іншых сродкаў?

Няўжо трэба «кулак» і «палка» на настаўніка, выхавачеля (?!), які не можа знайсці куточка ў сваім доме для 80-гадовай маці?

Няўжо без гэтага не абыйсціся? Няўжо інакш нельга давесці да ладу двух страціўшых чалавечы сорама і сумленне жанчын, якія злачынна атручваюць жыццё ўласным дзеям і ўнукам?

Непапраўных злачынцаў, мы лічым, няма. Але калі яны самі не жадаюць выпраўляцца, іх трэба ізаляваць ад сям'яў, ад грамадства!

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Малюнкi М. Гурло

Англійская народная паэзія для дзяцей вядома нашым маленькім чытачам у перакладах такога цудоўнага рускага паэта, як С. Маршак. Дзіцячыя песенькі, кароценькія апавяданні-балады, скурагаворкі і жартоўныя вершаваныя прымаўкі пры гульнях складаюць у паэтычнай творчасці англійскага народа адну з цікавейшых маляўнічых старажытных.

Надзвычай рухавыя па сваёй рытміцы, поўныя своеасаблівага англійскага гумару, яны ў значнай ступені замяняюць англійскім дзецям казку, якая ў народнай творчасці англічан не знайшла шырокага развіцця.

Пераклаў з англійскай мовы
Язэп Семяжонаў

БЛІЗНЯТЫ І ПАРАСЯТЫ

Блізняты —
Джым і Дрой
Нясуць вяды вядро,
Спяшаюцца з гары
І лічаць:
раз-два-тры.

Дрой кажа:
— Слухай, Джым,
Давай мы пабяжым!
Хутчэй, — наперагонку!

І цягу даў з узгорку.

Каб не застацца з носам,
І Джым за братам—стосам.

Аж раптам перашкода:
Свіння бяжыць са шкоды
Насустрэч, як на тое...

І пляснулі абое
У лужыну блізняты —
Пішчаць, як парасяты.

СЯБРОЎКІ

Бабка Трот і кошка Мінка
Селі ля камінка;
Павячралі і селі
Скаратаць гадзінку.

Трот гаворыць: «Чуеш, Мінка,
Мышка дзесь шкрабе скарынку?»

— «Мурр!» — гаворыць кошка,
І глядзіць пад скрынку.

МЫШЫНЫ СХОД І КОТ

Мышкі ў бакоўцы сышліся на сход.
Тут, як прамоўца, — нягадана кот.
— Я — старшыня, — заяўляе. — Цішэй!
Шэрыя ўроссып.
— Лавіце мышэй!

* * *

Том—Пустадом,
сын дудары, —
Хоп парася—і ходу з двара.

Вось ён бяжыць,
аж зямля дрыжыць, —
Вядома,
у Тома ў вушах пішчыць.

Совецкая экспедиция в Антарктиду

У ЧАЦВЕРТЫМ нумары нашага часопіса ў артыкуле «Загадкавы мацярык» расказана аб адкрыцці Антарктыды, аб дасягненні Поўднёвага полюса і прыродзе шостага мацерыка.

Цяпер раскажам аб работах савецкай навуковай экспедыцыі ў гэтым малавывучаным раёне зямнога шара.

5 студзеня дызельэлектраход «Об» падышоў да берага Антарктыды ў раёне Зямлі каралевы Мэры і спыніўся ў бухце Дэпо. Першай і вельмі важнай задачай экспедыцыі быў выбар месца для пасёлка Мірны. Гэтую асноўную навуковую абсерваторыю трэба было пабудаваць на беразе, астатнія-ж дзве — Усход і Савецкую — у глыбіні мацерыка. «Усход» і «Мірны» — назвы шлюпаў рускай экспедыцыі Белінсгаузена і Лазарава, якая адкрыла Антарктыду.

Капітан І. Ман падвёў карабель да паўтараметравага берагавога лёду. Прабіўшы ў ім канал даўжынёй амаль у поўкілометра, «Об» спынілася. Да берага было ўсяго 100 метраў.

На лёд спусцілі трактары. Будаўнікі пачалі пракладваць дарогу да месца будучага пасёлка — і работа па разгрузцы судна пайшла поўным ходам. Ад карабля да берага пацягнулася чарада трактараў з санямі.

20 студзеня да месца разгрузкі падышоў другі дызельэлектраход — «Лена», стаў побач з «Об'ю» і пачаў разгрузжацца.

Абставіны рабіліся ўсё больш напружанымі. Караблям не раз пагражала небяспека быць раздушанымі ільдамі. У суднавым журнале «Обі» ў гэтыя дні з'яўляліся вельмі трывожныя запісы: «1 лютага. 19 г. 25 м. Вецер 10 балаў, пурга, бачнасць дрэнная, адарвала берагавую баржу... 2 лютага. Трэцяя гадзіна. Злева, на адлегласці кабельтава, цячэннем зняло вялікі айсберг, ён прасоўваецца па кромцы лёду.

Уважліва назіраем за айсбергам... 6 гадзіна. Не дайшоўшы да судна, айсберг спыніўся, дакрануўшыся грунту. А 7 г. 40 м. айсберг зняло з мелі, і ён пачаў насоўвацца прама на карабель. Стварылася пагроза судну быць заціснутым паміж берагавым ледавіком і плаваючым айсбергам». Прышлось абсячы сталёныя канаты, якімі карабель быў прывязаны да берага, і пайсці ў бок мора.

Пасля гэтых штормаў лёд абрываўся проста ў мора стромкай сцяною вышыняй у 30 м. Разгрузку весці было немагчыма, але, тым не менш, закончыць яе трэба было ва што-б там ні стала ў бліжэйшыя-ж дні: насоўвалася антарктычная зіма і прымушала спяшацца.

Начальнік экспедыцыі М. Сомай, яго намеснік праф. Корт і яшчэ некалькі чалавек аб'ехалі на катэры ледзяны бар'ер, шукаючы месца, дзе маглі-б разгрузжацца караблі. Хутка выявілі, што ў адным месцы вышыня бар'ера паніжаецца да 15—20 метраў. Прамерылі глыбіні: караблі могуць падысці да ледзяной сцяны.

Капітан «Лены» А. Ветроў, умела абыходзячы падводныя скалы і мелі, смела падвёў карабель проста да вертыкальнай ледзяной сцяны. «Лену» замацавалі на якарах. Пачалася неймаверная па цяжкасці і напружанасці работа па разгрузцы карабля. «Вучоныя, маракі, лётчыкі, будаўнікі, — гаворыць адзін з удзельнікаў экспедыцыі, — увесь склад экспедыцыі працаваў па 12 гадзін у суткі, ачышчаючы судна ад каштоўных грузаў» (І. Дзенісаў). Страла суднавага крана не магла далёка падаць груз: таму людзям, якія прымалі яго, даводзілася стаяць на самым краі ледзянога абрыву.

На другі дзень ледзь не здарылася няшчасце: недалёка ад карабля абарвалася ў мора велізарная глыба снегу.

Трэшчыну заўважылі своєчасова, і гэта дало магчымасць адвесці «Лену» ўбок.

Савецкія людзі паказалі ўзоры геаграфічнай працы. Працавалі ўдзень і ўночы, у самых цяжкіх умовах. За чатыры дні няспыннай работы караблі былі разгрузаны: на бераг было перакінута 8 тысяч тон грузаў!

Закончыўшы разгрузку, караблі сталі ў бяспечным месцы.

Работы па стварэнню поўднёва-палярнай абсерваторыі Мірны ішлі паралельна з разгрузкай караблёў, але поўнасьцю разгарнуліся, калі яна закончылася. Усе сілы былі перакінуты на будаўніцтва. Круглыя суткі на беразе Антарктыды кіпела работа. Збіраліся дамы, будавалася электрастанцыя, узводзіліся будынкі радыёстанцыі, метэастанцыі, кают-кампаніі, розных складаў. Вуліцу пасёлка назвалі Ленінскай, а кінотэатр — «Пінгвінам».

13 лютага быў урачыста ўзняты сцяг першай савецкай поўднёва-палярнай абсерваторыі.

Зараз работы ў асноўным закончаны, Мірны добра падрыхтаваўся да лютай антарктычнай зімы. Электрастанцыя задавальняе ўсе патрэбы пасёлка ў электраэнергіі. Метэастанцыя рэгулярна вядзе назіранні за надвор'ем. Зводкі надвор'я неадкладна перадаюцца ў Маскву, з якой наладжана прамая радыё-тэлефонная сувязь на адлегласці амаль у 15 тыс. км. Побач з пасёлкам абсталявана ўзлётна-пасадкавая пляцоўка для самалётаў.

29 лютага ад берагоў Антарктыды адышла «Об», а праз некалькі дзён і «Лена». Пачаліся будні савецкай экспедыцыі.

Як ужо гаварылася, Мірны знаходзіцца на беразе мацерыка. Перад ім, у моры Дэйвіса, — астравы Хасуэл; на ўсход — шэльфавы ледавік Шэклтана плошчай у 39 тыс. км²; на захад — Заходні ледавік.

Частка Антарктыды, дзе працуюць савецкія вучоныя, прадстаўляе сабой плоскагор'е вышыняй у 1—3 тыс. м. Яно ўсюды пакрыта лёдам, толькі дзе-ні-дзе відаць стромкія грабяні гор. Гэтая частка Антарктыды вивучана слабей іншых. У 1902—1903 гг. тут працавала нямецкая экспедыцыя Э. Дрыгальскага, у гонар якога названы востраў у моры Дэйвіса. У 1911 г. аўстраліец Д. Маўсон адкрыў ледавік Шэклтана; у 1935—1936 гг. у раёне зямлі Вільгельма II працавала нарвежская экспедыцыя Крыстэнсена.

Вельмі пашанцавала нашым біёлагам: побач з Мірным шмат цюленяў і пінгвінаў. Яны зусім не баяцца людзей. Для захавання жывёльнага свету М. Сомай частку тэрыторыі аб'явіў запаведнікам.

У папярэднім артыкуле мы ўжо гаварылі аб важных і рознастайных задачах, якія стаяць перад савецкімі вучонымі. Неабходна, аднак, падкрэсліць вялікае практычнае значэнне іх работы. Так, напрыклад, немагчыма дакладна прадказваць надвор'е без дэтальнага вивучэння клімату Антарктыкі. Веданне марскіх цячэнняў неабходна для паспяховага руху суднаў. Надзвычай важна вивучыць рух айсбергаў, якія перашкаджаюць суднаходству. Будуць вивучацца запасы кітоў, іх ежа, раёны харчавання, што патрэбна для нашага кітабойнага промыслу.

У складзе савецкай экспедыцыі каля ста вучоных многіх спецыяльнасцей. Экспедыцыя складаецца з двух частак: су-

Пасёлак Мірны будзецца.

хапутнай і марской. Для сухапутнай пабудаваны пасёлак Мірны, будуць створаны яшчэ дзве абсерваторыі. Намечана зрабіць шмат палётаў над Антарктыдай, правесці рад сухапутных паходаў. Марская частка працуе на дызельэлектраходзе «Об», спецыяльна абсталяваным для навуковых даследаванняў і прыстасаваным для плавання ў лёдах.

Цікавыя работы намечаны экспедыцыямі іншых краін. Рад станцый арганізуецца Францыяй, Нарвегіяй, ЗША (экспедыцыю ўзначальвае вядомы даследчык Антарктыкі Рычард Бэрд); англічане мяркуюць упершыню перасячы мацярык сухапутным шляхам.

Намечана цесная сувязь паміж экспедыцыямі розных краін, абмен навуковымі данымі. Ужо наладжаны рэгулярны абмен данымі з аўстралійскай станцыяй Маўсон. Яе начальнік праф. Філіп Лоу па запрашэнню савецкіх вучоных наведаў Мірны. У красавіку была ўстаноўлена сувязь па радыё з французскай экспедыцыяй, якая, паводле маштабаў Антарктыды, знаходзіцца зусім «побач» — усяго... у 2 тыс. км на ўсход ад Мірнага.

Асноўныя даследаванні разгорнуцца са студзеня 1957 года. Але нашы вучоныя пачалі навуковую работу ўжо з першых дзён знаходжання ў Антарктыцы.

Даследаванні і назіранні вядуцца і паза Мірным. Ужо адбылося некалькі паветраных падарожжаў, якія далі цікавейшыя вынікі. Спынімся коратка на двух з іх.

У Антарктыдзе сям-там сустракаюцца ўчасткі сушы, свабодныя ад лёду, так званыя аазісы. «Аазісы, — гаворыць А. Гусеў, — гэта свабодныя ад снегу і лёду невысокія гарыстыя раёны значнай плошчы з вялікай колькасцю азёр».

Прычына ўзнікнення аазісаў была няяснай. Адны меркавалі, што яны з'явіліся ў выніку вулканічнай дзейнасці. Другія сцвярджалі, што гэта вынік гарэння падземных пластоў вугалю. Былі і іншыя думкі.

Адзін з аазісаў, Бангер, знаходзіцца прыкладна ў 400 км на ўсход ад Мірнага. Туды і накіраваліся ўдзельнікі савецкай экспедыцыі. 23-га студзеня яны дасягнулі аазіса. Самалёты селі на лёд у 8 км ад аазіса, і вучоныя дабраліся туды на верталёце.

Аазіс здзіўляў удзельнікаў палёту.

«Уявіце сябе, — піша Е. Рабчыкаў, — у становішчы людзей, якія ўбачылі сярод ільдоў зямлю, азёры і рэкі, і вы зразумеете настрой вучоных. Усё было новым: награвашчанае каменне, круглыя азёры і шумныя водныя патокі».

«Бурныя скалы, белыя, зялёныя плямы ледавікоў, — успамінае А. Гусеў, — сінія, блакітныя, зялёныя азёры — непаўторная гама фарбаў разгортваецца перад пасажырамі верталёта». Над вяршынямі невысокіх (па 100 — 200 м) узгоркаў стаялі кучавыя аблогі, звычайныя для раёнаў сярэдняга пояса. «Так і здавалася, што з аблокаў вось-вось пойдзе дождж». Паветра, аднак, было сухое, дождж не ішоў ні разу.

У аазісе — свой клімат. адметны ад навакольнай мясцовасці. За межамі аазіса было — 2°, у аазісе + 2°, а глеба награвалася да + 25°. Прамерзлая зямля адтайвае на цэлы метр у глыбіню.

Аазіс Бангер у даўжыню мае каля 50 км, у шырыню — прыкладна 15 км. Сярод азёр ёсць і прэсныя і салёныя. У самым вялікім з іх водзяцца цюлені: як відаць, возера пад ільдом злучаецца з морам. У азёрах знойдзены марскія

зоркі і розныя рыбы. З птушак у аазісе сустракаюцца паморнікі і снежныя буравеснікі. Расліннасць вельмі бедная: лішайнікі ды імхі, у вадзе — водарасці. Але і такая расліннасць здзіўляе сярод ледзяной пустыні.

У аазісе вучоныя прабылі да 30 студзеня. Збіралі геалагічныя калекцыі, імхі і лішайнікі, вывучалі азёры і жывёльны свет аазіса, вымяралі глыбіню азёр, тэмпературу паветра і глебы, складалі карты мясцовасці. «Дзёрзкім выклікам суровай і дзікай прыродзе Антарктыды выглядаў учынак прафесара Канстанціна Маркава: ён прыйшоў на бераг возера, распрануўся, паплёскаў на сябе сцюдзёнай вадой і забраўся ў вадаём» (Е. Рабчыкаў).

30 студзеня экспедыцыя вярнулася ў Мірны. Абмеркаваўшы вынікі даследаванняў, вучоныя адверглі ранейшыя меркаванні аб прычынах узнікнення аазіса. Савецкія вучоныя лічаць, што аазіс узнік у сувязі з пацяпленнем клімату ў гэтай частцы Антарктыды. Узнікненню аазіса садзейнічала і яго ўдалае размяшчэнне: магутныя ледавікі абцякалі яго. Узнікшы, аазіс сам пачаў уплываць на наваколле сваім больш цёплым кліматам і паступова павялічвацца.

Другая савецкая абсерваторыя — Усход — павінна быць створана на Поўднёвым геамагнітным полюсе, куды М. Сомавым была зроблена разведка на самалёце «ІЛ-12». Праз дзве гадзіны парвалася сувязь з самалётам. Яго сігналы пачалі даходзіць толькі з адлегласці ў 750 км, калі ён ужо вяртаўся.

«Мы знаходзіліся ў паветры няспынна на працягу амаль 10 гадзін, — расказваў Сомав, — пакрыўшы адлегласць прыблізна ў 3 тыс. кілометраў. Самалёт пасля дасягнуў геамагнітнага полюса». Удзельнікі палёту не сустрэлі ніводнага горнага ланцуга. «Усюды, куды ні глянеш, адно белае покрыва. Ніводнага арыентыру, ніводнага выступу, толькі гладкі заснежаны ледзяны масіў».

Надвор'е стаяла яснае, сонечнае. На геамагнітным полюсе было 33° марозу. Вышыня полюса — 3 500 м над узроўнем мора. Абследаванне паказала, што стварэнне абсерваторыі Усход будзе звязана са значнымі цяжкасцямі.

Тым часам «Об» у цяжкіх умовах вяла навуковую работу спачатку ў моры Дэвіса, потым — у Індыйскім акіяне. Бушавалі ўраганы, мяцеліцы, на карабель абрушваліся хвалі вышыняй у 10 — 13 метраў; судна часта пакрывалася ледзяной скарынкай. Аднак даследаванні прайшлі паспяхова. На карту нанесена больш 150 км берагавой лініі Антарктыды, вызначаны глыбіні многіх частак акіяна, удакладнены і выпраўлены карты раду раёнаў Антарктыкі. Сярод вялікага калектыву вучоных на «Обі» працуе вядомы савецкі геолог — прафесар Мар'я Васільеўна Клёнава.

У пачатку красавіка «Об» пабывала на аўстралійскай абсерваторыі на востраве Макуоры. 9 — 12 красавіка карабель стаяў у порце г. Велінгтона — сталіцы Новай Зеландыі, жыхары якой вельмі цёпла сустрэлі савецкіх маракоў.

Так пачалася дзейнасць савецкай экспедыцыі. Можна ўпэўнена сказаць, што многія з загадак Антарктыды будуць вырашаны ў выніку сумесных намаганняў вучоных розных краін.

І. ШЫШКІН.

ПАРАДЫ БАЦЬКАМ

Аб гэтым трэба памятаць

Урач А. В. АЛЯКСЕЕЎ

ЗА СВЯТОЧНЫМ сталом шумна. Абвяшчаюцца тосты, звяняць чаркі; нехта зацягнуў песню, нехта, стараючыся перакрычаць суседзяў, расказвае анекдот. Госці перасталі ўжо слухаць адзін аднаго, перасталі заўважаць, што робіцца навокал.

Толькі адна пара ясных дзіцячых вачэй уважліва сочыць за ўсім тым, што адбываецца. Сямігадовы Саша сёння з раніцы заявіў, што ён не ляжа спаць, пакуль не пойдучь госці. Спачатку яму запярэчылі, што сярод дарослых хлопчыку няма чаго рабіць, але ён заплакаў, і тады мама, каб «не псаваць сабе свята», апранула яго ў новы матроскі касцюмчык і пасадзіла за стол. Перад Сашам паставілі пасудак, чарку; адзін з гасцей нават хацеў даць яму чырвонага віна, але мама замахала рукамі і загадала перад кожным тостам наліваць у Сашыну чарку фруктовай вады. І вось ён чокаецца з усімі, пераймаючы дзядзю, ліха закінуўшы галаву, залпам п'е сваю ваду, узбуджаны агульным смехам, крычыць, размахвае рукамі.

Як часта можна ўбачыць у сям'і падобны малюнак... Бацькі лічаць, што фруктовая вада або чай служаць у такіх выпадках бяскрыўднай забавай для дзіцяці, і робяць яго знаходжанне за сталом зусім дапушчальным. Яны зусім не ўлічваюць пры гэтым асаблівасцей надзвычай уражлівага дзіцячага розуму, глыбока развітую ў дзіцяці схільнасць да пераймання, яго назіральнасць.

Дзіця вельмі добра разумее, ад якога «чаю» дарослыя трацяць сваё звычайнае аблічча, і часам пачынае шукаць магчымасць адчуць сябе «дарослым» па-сапраўднаму. А такія пошукі могуць скончыцца трагічна.

Алкаголь, у якім-бы выглядзе ён ні даваўся — у выглядзе віна, піва або цукерак з ромам, — прыносіць велізарную, цяжка папраўную шкоду дзіцячаму арганізму. Чым менш дзіця, тым больш шкодны для яго алкаголь. Дзіця 5 — 8 год можа загінуць ад 30 — 50 грамаў чыстага спірту (каля 100 грамаў гарэлкі).

Шасцігадовы Юра П., заўважыўшы, дзе стаіць графінчык з вішнёвай настойкай, выбраў час, калі нікога не было дома, і выпіў, як потым можна было меркаваць,

каля палавіны чайнай шклянкі гэтай салодкай вадкасці. Сам Юра нічога ўжо не змог расказаць, таму што праз некалькі хвілін страціў прытомнасць і памёр у той-жа дзень пры з'явах паралічу дыхання.

А вось другі прыклад. У дзіцячую псіханеўралагічную ўстанову паступіў Вова Б., 12 год. За некалькі месяцаў да гэтага старэйшы брат Вовы, 19-гадовы юнак, сам нецвярозы, літаральна гвалтоўна ўліў у рот хлопчыку шклянку гарэлкі.

Непрытомнага Вову даставілі ў мясцовую бальніцу, дзе з вялікай цяжкасцю ўдалося выратаваць яму жыццё. Але дзіця засталася інвалідам: яно зусім страціла памяць і нічога не магло расказаць з таго моманту, як ачуныла. За два месяцы знаходжання ў псіханеўралагічнай бальніцы яно з цяжкасцю, ды і то не моцна, засвоіла імя лечачага ўрача.

Падобныя эпізоды, на шчасце, надзвычай рэдкія. І ўсё-ж гаварыць аб іх трэба. Хочацца напамінаць бацькам, што алкагольныя напіткі, гэтак-жа, як моцнадзеючыя лякарствы, трэба захоўваць так, каб дзіця не магло іх дастаць, што нельга нават жартам, нават зрэдку даваць дзіцяці віно. Гэта зусім недапушчальна і з медыцынскага, і з педагагічнага пункту погляду.

Урачу часта даводзіцца чуць ад бацькоў скаргі на дрэнны апетыт, неспакойны сон або нервовы стан у дзяцей. І, нажал, нярэдка даведваешся аб тым, што дзіця атрымлівала «для апетыту» нейкі час пакрысе кагору, «маленькую чарку» партвейну і да т. п.

Няма нічога больш шкоднага, чым такі падыход да хворага дзіцяці. Калі аднаразовае ўжыванне спірту магчыма ў выключных выпадках па непасрэдных медыцынскіх паказаннях, то больш ці менш працяглае ўжыванне алкагольных напіткаў нават у самых маленькіх дозах абсалютна проціпаказана для дзіцяці. Яно шкодна адбіваецца на росце маладога арганізма, на фармаванні характару. Алкаголь у першую чаргу адмоўна ўплывае на цэнтральную нервовую сістэму.

Вядома, што вышэйшая нервовая дзейнасць чалавека складаецца з двух процілеглых па характару, але цесна звязаных працэсаў — узбуджэння і тармажэння. Калі тармажны працэс моцны, уроўнаважаны з працэсам узбуджэння, у наяўнасці ўмовы для добрага самаадчування, правільных паводзін і гарманічнага развіцця чалавечай псіхікі.

У дзяцей фармаванне нервовай сістэмы, яе ўдасканаленне заклю-

чаецца галоўным чынам у трэніроўцы тармазнага працэсу. Ён знаходзіцца ў пастаянным развіцці і патрабуе вельмі беражлівых адносін. А алкаголь паражае іменна гэты, яшчэ слабы, а таму вельмі ўразлівы працэс.

Напэўна, некаторыя бацькі прывядуць прыклады «добротворнага» ўплыву на дзіця лыжкі кагору, выпітага перад абедам. Аднак яны глыбока і небяспечна памыляюцца.

Раздражняючы слізістую абалонку страўніка і выклікаючы гэтым самым шкодны апетыт, алкаголь павольна, але немінуча траўміруе галаўны мозг. Але паколькі гэта адбываецца не адразу, а апетыт паляпшаецца вельмі хутка, літаральна на вачах, бацькі працягваюць даваць віно малому, радуючыся такому простаму і даступнаму сродку. Бачачы, што дзіця пачало больш есці, яны супакойваюцца, забываючы, што нейкая асноўная прычына дрэннага апетыту не знойдзена, што не ліквідаваны нейкі хваравіты стан.

Дзеці, якія рэгулярна атрымліваюць рэчывы з алкаголем, прывыкаюць да яго гэтак-жа, як і дарослыя. Гэта паступова пера-

растае ў патрэбу, і пад яе ўплывам змяняецца ўсё аблічча дзіцяці, хоць яно не заўсёды ўсведамляе, што іменна яму трэба.

Дзеці робяцца раздражняльнымі, неспакойнымі, плаксымі, непаслухмянымі, хлуслівымі.

Вучань восьмага класа адной з маскоўскіх школ Віця Н. здавальняюча вучыўся, быў паслухмяным, дружыў з аднагодкамі. Занепакоеная недастатковай, на яе думку, вагой хлопчыка, яго маці, прадавец піўнога ларка, настаяла на тым, каб ён кожны раз перад ядой выпіваў па шклянцы піва. Ужо праз некалькі месяцаў такога рэжыму ў падлетка паступова пачалі праяўляцца новыя рысы характару. Ён стаў недысцыплінаваным, пачаў грубіяніць настаўнікам, лаяўся з таварышамі. У табелі замільгалі двойкі — Віця стаў горш разумець вучэбны матэрыял і зусім не меў жадання пасядзець за кнігай. Спатрэбілася ўмяшанне псіхіятра, каб распазнаць прычыну гэтых змен.

Клопаты аб тым, каб на дзіця не падзейнічаў шкодны ўплыў алкаголю, павінны пачынацца яшчэ да яго з'яўлення на свет. Асабліва трэба асцерагацца, каб зачацце адбывалася ў нецвярозым стане. Хоць не ўсё канчаткова вядома навуцы ў гэтым пытанні, але шкоднасць такіх зносін для плода бяспрэчная.

Цікава заўважыць, што ў старажытнай Спарце, дзе выхаванню юнацтва ўдзялялася вялікая ўвага, у дні вяселля віно абсалютна забаранялася.

Само сабою зразумела, што цяжарнай жанчыне проціпаказаны ўсякія алкагольныя напіткі. Алкаголь, усмактаўшыся ў кроў, праз плацэнтэ паражжае плод, асабліва яго нервовую сістэму, якая пачынае фармавацца. Даказана, што алкаголь можа быць і ў грудным малаку кормячай маці.

Алкагалізм бацькоў адбіваецца на патомстве. Але не трэба думаць, што загана гэтая перадаецца ў спадчыну. Справа тут у іншым. Усе клеткі арганізма чалавека, які сістэматычна п'е, у тым ліку і палавыя клеткі, з якіх развіваецца плод, церпяць рад хваравітых змен, што адбіваецца на здароўі будучага дзіцяці.

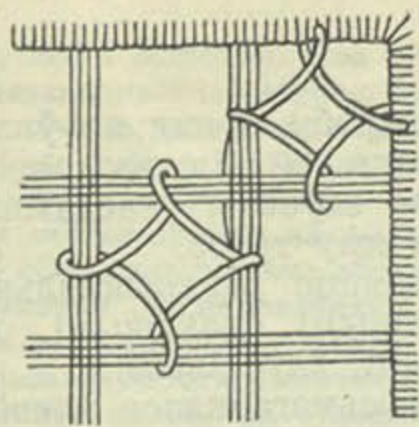
Прысутнасць дзіцяці за сталом, дзе п'юць, захапленне дарослых з прычыны таго, што якое-небудзь шасці-сямігадовае малое, не зморшчыўшыся, праглынула чарку віна, спробы даваць дзецям віно «для апетыту» — усё гэта рэчы на першы погляд бяскрыўдныя. Але яны могуць мець сур'ёзныя вынікі. Урачэбны вопыт прымушае засцерагчы бацькоў ад гэтых памылак выхавання.

(З часопіса «Здоровье»)

У Жлобінскім гарадскім дзіцячым садзе № 1 добра пастаўлена працоўнае выхаванне. На гэтым здымку вы бачыце дзяцей за пасадкай дрэў.

Фото П. Нікіціна.

№ 1

БЕЛАЯ ГЛАДЗЬ З НАСЦІЛАМ

Белая гладзь вельмі падыходзіць для аздабы жаночых сарочак, блузак, сурвэтак, дарожак, навалачак, накідак, хустак, а таксама пано.

Тэхніка яе не вельмі складаная, але патрабуе ад вышывальшчыцы вялікай акуратнасці. Асноўны прыём вышыўкі — накладанне шыўкоў цеснымі радамі па ўзору, што дае гладкую паверхню. Адсюль і паходзіць назва — гладзь.

Вышываюць толькі ў паліцах, ніткамі «мулінэ» (белымі). Лепш за ўсё браць белае палатно (поўільняное) або белы прасты маркізет.

Уладзіўшы тканіну ў паліцы і перавёўшы на яе малюнак, абшываюць яго дробным швом «уперад іголку», а некаторыя часткі малюнка, каб яны былі больш выпуклыя, — тамбурным швом. Прыгожасць гладзі залежыць ад характару насцілу. Чым шчыльней насціл — тым выпуклей гладзь.

Зрабіўшы насціл, прыступаюць да вышыўкі. Першы швоў лепш пачынаць з ніжняга, крайняга пункта малюнка. Усе шыўкі кладуць паперак насцілу, шчытна адзін да другога, у злёгку нахіленым напрамку.

Для рознастайнасці малюнка некаторыя яго часткі можна выканаць рознымі сеткамі, мярэжкамі, швамі.

Трэба ўважліва сачыць за размяшчэннем вышыўкі ў адпаведнасці з формай і прызначэннем рэчы.

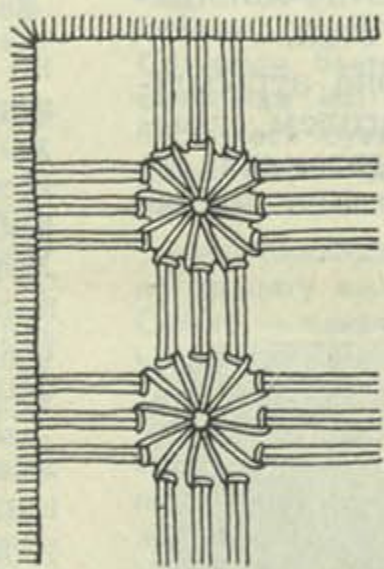
У гэтым нумары часопіса даецца малюнак белай гладзі з насціламі для накідкі на падушку.

Белая гладзь спалучаецца тут з ажурнымі сеткамі і праразной гладдзю. Кантуры ўсіх шырокіх ліній спачатку абшываюць швом «уперад іголку», затым накладваюць гладзь. Усе вузкія лініі зашываюць тамбурным швом, а пасля — поўнасковай шчытнай гладдзю. Сцяблінкі таксама прашываюць спачатку насціламі, прычым тонкія іх часткі лёгкай гладдзю, а таўсцейшыя больш шчытнай.

У дробных кветках спачатку абшываюць па контуру кружочак. Потым вострым алоўкам або металічнай палачкай робяць пракол, іголкай загінаюць край і абшываюць праз край тонкай гладдзю, стараючыся не псаваць яе формы. Дзірачкі можна рабіць і прадаўгаватыя, праразаючы нажніцамі і абшываючы.

Ніжнія палёсткі і сярэдзіну цэнтральнай кветкі запаўняюць выцягнутай сеткай. Выцягванне можа быць буйнае і дробнае. Шырыня выцягвання залежыць ад таўшчыні нітак. Чым грубей тканіна, тым больш нітак трэба выцягнуць, дакладна адлічваючы іх колькасць, каб атрымалася правільная, роўная сетка. Сетку запаўняюць самымі рознастайнымі раздзелкамі.

Робота па сетках — адзін з старажытнейшых відаў вышыўкі. Сетку пачынаюць выцягваць з сярэдзіны. Спачатку яе контур прашываюць швом «уперад іголку» або тамбурным, у цэнтры надразаюць адну па-

№ 2

доўжную нітку і адну папярочную і працягваюць да асновы малюнка. Атрымаецца кантрольная выцягнутая нітка крыжам. Па выцягнутай нітцы вельмі лёгка адлічыць ніткі. З гэтага-ж пункта пачынаюць падразаць патрэбную колькасць нітак спачатку ў адзін бок, потым у другі (падразаць ніткі найлепш лязом, набіраючы іх на тоўстую іголку). Падрэзаныя ніткі выцягваюць да асновы на левым баку тканіны і вострымі нажніцамі асцярожна адразаюць. Калі тканіна вельмі шчытная або тонкая, трэба намеціць па сантыметру край ўзору і выцягнуць на іх па адной нітцы. Швом «уперад іголку» прашываюць граніцы ўзору, набіраючы на іголку тыя ніткі, якія трэба выцягнуць. Зрабіўшы намётку, набраныя ніткі падразаюць

нажніцамі з вострымі вузкімі канцамі і выцягваюць.

У даным узору сетка на палёстках павінна быць дробнай. Абшыўшы палёсткі тамбурным швом або швом «уперад іголку», выцягваюць ніткі. На шчытным матэрыяле выцягваюць 3 ніткі і пакідаюць 3. На маркізеце — адпаведна: 4 і 4.

З верхняга левага вугла замацоўваюць рабочую нітку на папярочнай і рухам справа налева, замацоўваючы нітку паветранай пятлёй (унізе — злева, уверх — справа) і захопліваючы першую замацаваную нітку, праводзяць іголку на левым баку ў ніжнюю клетку. Клеткі робяць у шахматным парадку. Але адзін раз вядуць нітку справа налева, другі — злева направа, пачынаючы з папярочнай ніткі тканіны.

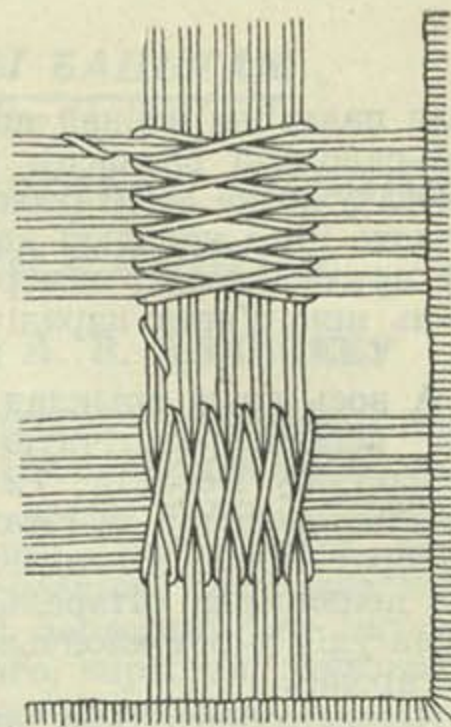
Такім чынам вядуць два рады сеткі. Дайшоўшы да канца сеткі, лепш пачаць работу спачатку, каб не забытацца (сетка № 1).

Наступны палёстак можна запоўніць такой-жа сеткай, але петлі замацаваць у двух радах. Потым два рады абвіць ніткай папярочныя і падоўжныя сценкі, пакінуўшы іх незапоўненымі, потым зноў паўтараць.

Сярэдзіна кветкі і пучкі запаўняюць прастай дробнай сеткай. Выцягнуўшы 2 на 2 ніткі, сетку абвіваюць ніткай спачатку ў папярочным, потым у падоўжным напрамку.

Аснову ў пучкоў запаўняюць швом «цыраванне».

Край накідкі можна ўпрыгожыць мярэжкай або карункамі.

№ 3

Сетку можна спалучаць і з каляровай вышыўкай. Тады па край размяшчаюць вышытыя кветкі, а ўнутры выцягваюць сетку. У такіх выпадках яе можна зрабіць буйнейшай.

Выцягнуўшы шэсць нітак, пакідаюць 9 у адзін і другі бок. Уколваючы нітку ў сярэдзіну атрыманага квадраціка і захопліваючы па 3 ніткі, замацоўваюць нітку мярэжкай слупкамі і абходзяць увесь квадрацік з усіх бакоў. Іголку кожны раз выводзяць у цэнтр квадраціка: атрымліваецца дзірачка. Часам такую сетку можна запоўніць каляровай ніткай у тон вышыўкі (сетка № 2).

Сетка № 3 аналагічна сетцы № 2. Толькі тут адзін квадрацік запаўняецца вертыкальна, другі — гарызантальна (васьмёркай). Трэба выцягнуць 7 нітак, пакінуць 15.

Е. КРАСІЧКАВА.

ЯК ПАЗБАВІЦЦА ЛІШНІХ ВАЛАСОЎ

Часам у жанчын к 45—50 гадам на падбародку, на скуры верхняй губы пачынаюць расці валасы. Гэтая з'ява называецца гіпертрыхозам.

Лішнія валасы паспяхова выводзяцца метадам электролізу з дапамогай гальванічнага току. Электраіголкай разбураецца валасяны сасочак, і такім чынам рост валасоў спыняецца.

Гэты метада лячэння амаль безбалесны і не дае ўскладненняў. Але ён з'яўляецца, нажаль, вельмі працяглым.

Калі няма магчымасці выкарыстаць гэты метада, то валасы на твары трэба не вышываць пінцэтам, а акуратна зрываць манікюрнымі нажніцамі і пазбаўляць колеру 3—6-працэнтным растворам перакісу вадарода.

На руках валасы трэба таксама абескаляроўваць перакісам вадарода, змешаным з мыльным парашком. Гэта робіць іх тонкімі, ломкімі, затрымлівае рост.

На нагах валасы можна выводзіць пемзай. Загадзя распарыўшы і намыліўшы ногі, трэба кругавымі, лёгкімі рухамі пемзай здымаць валасы і пасля гэтага змазваць скуру любым тлустым крэмам.

Такую працэдуру робяць спачатку кожны тыдзень, затым яе паўтараюць адзін раз у 10—14 дзён, нарэшце раз у 2—3 месяцы да таго часу, пакуль валасы не знікнуць.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 07590.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 6/VI-56 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 2-33-03.

Моды

Касцюм (злева, верх) з кароткім жакетам і вузкай спадніцай. Бачкі яго адрэзаны. Палачкі падкроены з кішэнямі. На спадніцы ззаду закладзена аднабаковая складка.

Белы шаўковы касцюм (злева, ніз) спартыўнага стылю з блузкай у яркую палоску. Жакет без каўняра. Каўнер блузкі выпускаецца паверх жакета. Спадніца ў складку з засцежкай спераду.

Клятчаты джэмпер і гладкая спадніца (злева, сярэдзіна). Джэмпер аздоблены шырокімі касымі бейкамі, прышытымі па лініі выразу каўняра і на баках. Ніжнія бейкі ствараюць уражанне кішэняў.

Прыгожая сукенка з крэп-сатыну (справа, верх). Аздобай яе служыць шклярус, настрочаны на ліф і спадніцу разыходзячыміся лініямі. Кожная лінія прадстаўляе сабой елачку. Да сукенкі патрэбны шырокі паланты, аздоблены шклярусам і махрамі.

Прыгожая шаўковая сукенка (справа, ніз). Белая ўстаўка падобрана ў колер малюнка тканіны. Ніжняя прылягаючая частка ліфа настрочана на верхнюю адлётнай складкай. Спадніца расклёшана і сабраная.

Сукенка з шаўковай тканіны (справа, сярэдзіна) з малюнкам у арнаментальныя палосы. Ліф ніжэй лініі грудзей адрэзаны і сабраны. Ён выкраены з размяшчэннем палос «у елачку». Маленькі стаячы каўнер, банцік і манжэты зроблены з цёмнага шоўку.

80000000 198 1233

1 9 8

1. Вышыўка на жаночую сукенку. Выкананне: прымацаванне пасмы шэрсці перацяжкамі, тонкі віточак і просты радок.

2. Аздоба края дзіцячага каўнера. Выкананне: паветраныя петлі па краі двух таноў шэрсцю і гладзь. Работа ручная.

3. Вышыўка на дзіцячую сукенку. Выкананне: сцябельчаты шоў і гладзь. Работа ручная.

4. Матыў вышыўкі на жаночую сукенку. Выкананне: вышыўка шэрсцю праз чаўнок па левым баку.

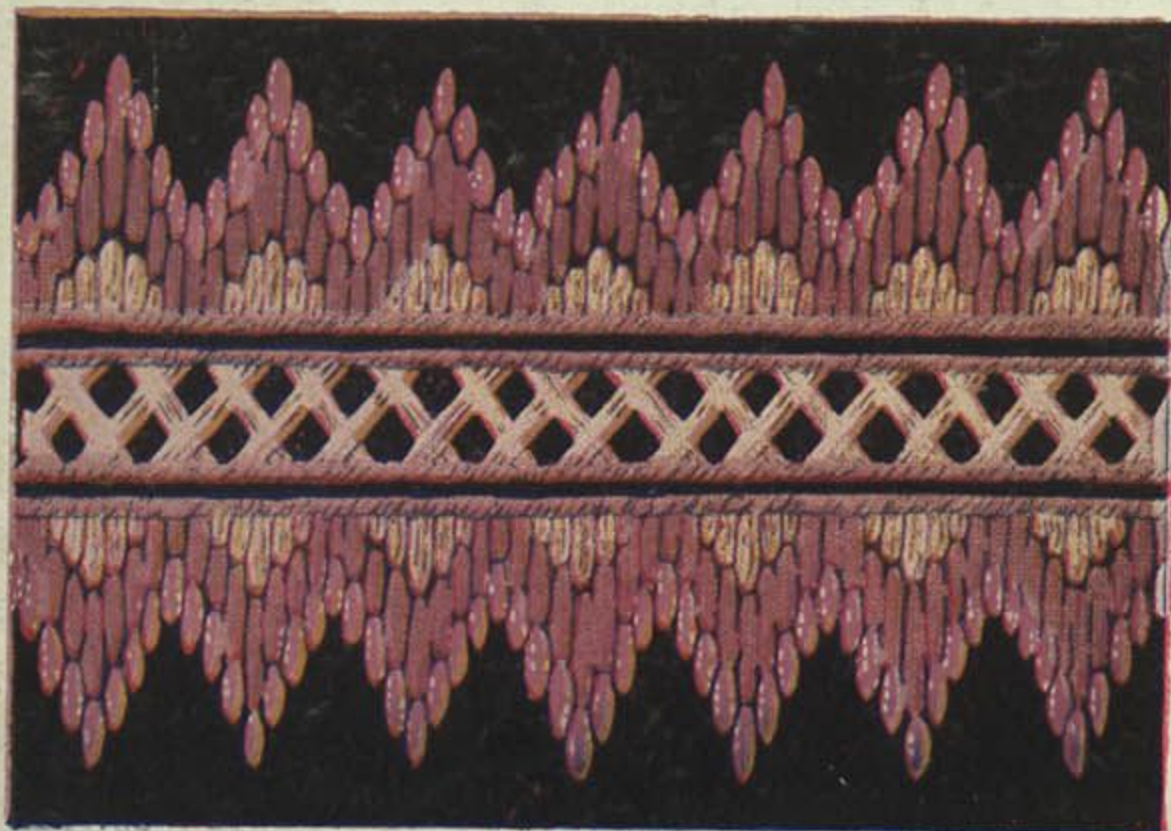
5. Вышыўка на жаночую сукенку. Выкананне: лёгкая гладзь і шоў «елачка» шэрсцю. Работа ручная.

3

1

2

